
KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

24. évfolyam 2. szám

2015. február

Tartalom

Könyvtárpolitika

Dömsödy Andrea: A Könyvtárostanárok Egyesülete – múlt és jelen 3

Műhelykérdések

Villám Judit – Mezey László Miklós: „A könyvtár, ami összeköt” 9

Mátyás Melinda – Szluka Péter – Vasas Livia – Batiz Judit: Régi könyvek
restaurálása a Semmelweis Egyetem Központi Könyvtárában 21

Konferenciák

Varga Tímea – Villám Judit: A könyvtár új útjai 29

Ényfordulók

Suppné Tarnay Györgyi: 25 éves az informatikus könyvtáros képzés
a Debreceni Egyetemen..... 34

Extra Hungariam

Kührner Éva: Újszerű kezdeményezések az olvasás népszerűsítésére 37

História

Szecskó Károly: Ki volt dr. Edelényi Tibold? 42

Aranyos Károly: Írásos látletet retró időkből 48

Perszonália

Kovács Teofil: Ötvenéves könyvtáros jubileum 51

From the contents

Andrea Dömsödy: The Association of Teacher-Librarians – past and present

Judit Villám – László Miklós Mezey: "The library connects us". Interview with the participants of the fellowship programme entitled "Co-operation of young librarians in Carpathian Basin".

Györgyi Supp-Tarnay: 25 years of LIS education at the University of Debrecen

Cikkeink szerzői

Aranyos Károly, ny. ezredes, a Honvéd Együttes volt vezetője, a Honvédelmi Minisztérium tanácsadója; *Batiz Judit*, a budapesti Semmelweis Egyetem (SE) Központi Könyvtárának munkatársa; *Dömsödy Andrea*, az OFI Pedagógiai Könyvtár és Múzeum munkatársa; *Kovács Teofil*, a Tiszántúli Református Egyházkerület debreceni Nagykönyvtárának munkatársa; *Kührner Éva*, a nyíregyházi Móríciz Szigmond Megyei és Városi Könyvtár munkatársa; *Mátyás Melinda*, a SE Központi Könyvtárának munkatársa; *Suppné Tarnay Györgyi*, a Debreceni Egyetem oktatója; *Szecső Károly*, történész, levéltáros (Eger); *Szluka Péter*, a SE Központi Könyvtárának főigazgatója; *Varga Tímea*, az Országgyűlési Könyvtár munkatársa; *Vasas Livia*, a SE Magyar Tudományos Művek Tára operatív vezetője; *Villám Judit*, az Országgyűlési Könyvtár munkatársa.

Szerkesztőbizottság:

Bánkeszi Lajosné (elnök)

**Bartos Éva, Biczák Péter, Borostyániné Rákóczi Mária,
Dancs Szabolcs, Fülöp Attiláné**

Szerkeszti:

Mezey László Miklós

A szerkesztőség címe: 1827 Budapest I., Budavári Palota F épület; Telefon: 224-3791; E-mail: 3k@oszk.hu; Internet: www.ki.oszk.hu/3k

Közreadja: a Könyvtári Intézet

Felelős kiadó: **Bánkeszi Lajosné**, a Könyvtári Intézet igazgatója

Technikai szerkesztő: **Nagy László**

Borítóterv: **Gerő Éva**

Nyomta a NALORS Grafikai Nyomda, Vác

Felelős vezető: **Szabó Gábor**

Terjedelem: 8,25 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatja az

**Emberi Erőforrások Minisztériuma
Nemzeti Kulturális Alap**



nka

Nemzeti Kulturális Alap

Terjeszti a Könyvtári Intézet

Előfizetési díj 1 évre 4800 Ft. Egy szám ára 400 Ft.

HU-ISSN 1216-6804

Dömsödy Andrea

A Könyvtárostanárok Egyesülete – múlt és jelen*

A Könyvtárostanárok Egyesülete 1986-ban alakult a Magyar Könyvtárosok Egyesülete részeként, 1997-től pedig önálló egyesületként működik. Legfontosabb jelenlegi tevékenységei: konferenciák szervezése, könyvkiadás, hírblog működtetése, jogi véleményezés, állásfoglalások készítése, szakmai és diákpályázatok kiírása, szakmai díjak odaítélése.

A megalakulás és az átalakulás

Az iskolai könyvtárak köztudottan kettős kötődésűek. Kezdetektől a közoktatási rendszer részét képezik, de a XX. századtól könyvtárszakmai kötődésük is erős. E kettősség előnyei és hátrányai a civil szakmai szerveződések, az egyesület történetén, jelenlegi működésén is nagymértékben látszódnak.

Az iskolai könyvtárak központi módszertani támogatását 1956-ban jogszabály tette az országos pedagógiai sakkönyvtár feladatává. Az 1970-es években a közoktatás és a könyvtárügy is intenzívebben fordult az iskolai könyvtárak fejlesztése felé, így fokozatosan nőtt a függetlenített, teljes munkaidejükben iskolai könyvtárosként alkalmazott kollégák száma. Ez megindította a könyvtárostanárszakma belülről induló professzionalizálódását. Így egyre több iskolai könyvtáros vált a Magyar Könyvtárosok Egyesültének (MKE) tagjává. Iskolatípusok szerint kik a Gyermekkönyvtáros, kik az Ifjúsági Szekcióhoz csatlakoztak. 1983-ban, Ugrin Gáborné nevéhez köthetően indult be az az önszerveződő folyamat, amely 1986. november 28-án önálló MKE-s szekció megalakításához vezetett. A megalakulás hosszas egyeztetéseket igényelt, mert fontos döntéseket kellett meghozni. A fő kérdés a szakma kettős kötődéséből fakadt: a szekció maradjon-e az MKE keretein belül, vagy legyen a Magyar Pedagógiai Társaság része? Végül az 53 alapító az MKE keretein belül Iskolai Könyvtárosok Szekciója néven hozta létre az új szervezetet. Első elnöke

* A *Biblioteka v škole* című orosz lap 2014. decemberi számában megjelent írás kis mértékben átalakított változata. (A szerk.)

Toth Gyuláné Király Katalin, a szombathelyi tanárképző főiskola könyvtárának igazgatója lett. A szekció neve is jól mutatja a kollégák szakmai öntudatának fejlődését. Az Iskolai Könyvtárosok Szekciója nevet 1991-ben Könyvtárostanárok Szervezetére változtatták.

A szervezet 1997-ben önálló egyesületté alakult Könyvtárostanárok Egyesülete (KTE) néven. Vita ekkor is volt az MKE vezetőségével, de a tagok végül az önállósodás mellett döntöttek olyan formán, hogy a KTE az MKE társult szervezete lett. Ez azt jelenti, hogy a KTE teljesen önálló jogi személy, önálló vezetéssel, önálló gazdálkodással, de a tagok tagdíjából egy hányadot automatikusan átutal az MKE-nek, miáltal tagjai egyben teljes jogú MKE-tagok is.

Az új formától várt előny, hogy így az oktatáspolitikai területén elfogadott tanáregyesületként regisztrálhatja magát, ezért jogszabályban biztosított joga a készülő közoktatási jogszabályok véleményezése. Emellett több esélye van közvetlenül hozzájutni a releváns oktatáspolitikai információkhoz és közoktatási területen osztott támogatásokhoz. Mindemmel nem szakad ki a könyvtárosok civil szakmai életéből sem. A gyakorlat azt mutatja, hogy az önállósodás a támogatásokhoz való jutást segítette, de furcsa módon nem elsősorban oktatási, inkább kulturális és civil forrásokból. Az oktatáspolitikai folyamatokba való bekapcsolódás valóban megtörtént, erre nagy energiát fordít az elnökség, de hatékonysága, érdekérvényesítő képessége viszont kicsi. A könyvtári szakterülettel való együttműködés pedig kezdetben – míg voltak személyi átfedések is a két egyesület vezetőségében – hatékonyabban működtek.

Szervezeti struktúra, működés

Minden elnökségi tag önkéntesként végzi munkáját, fizetett munkatárs nincsen. A tag-ság által demokratikusan megválasztott elnökség kezdetben az elnöki és titkári posztokon kívül nem nevesítette többi tagját. A későbbiekben az alakuló ülésén osztotta el egymás között a feladatköröket. 2006-ban viszont jelentős mértékű alapszabály módosításra került sor, amelynek egyik jelentős tényezője, hogy az elnökségi feladatköröket rögzíti, és a választások során az egyesületi tagok a megadott posztokra választanak kollégát maguk közül. Ezzel megoldódott az a szervezeti-működési probléma, hogy a feladatokra önkéntesen vállalkozzanak az elnökségi tagok, és felelősséget vállaljanak részterületükért. 2011-től több, a civil szervezetekre vonatkozó jogszabály változott (Polgári törvénykönyv, 2013. évi V. tv. és a Civil törvény, 2011. évi CLXXV. tv, valamint számos ezekhez kapcsolódó rendelet), így az új alapszabály már csak az elnökségi posztokat tudja meghatározni, azok elosztása pedig az elnökség alakuló ülésén történik meg.

Ennek alapján a KTE elnöksége 9 főből áll, az alábbi feladatkörökkel: elnök, titkár, alelnök, gazdálkodási felelős, pályázati felelős, kommunikációs vezető, tagnyilvántartás felelőse, az irattár és az archívum felelőse, nemzetközi kapcsolatok felelőse. Korábban, amíg az elnökség maga jelölte ki a részfeladatokat, felbukkantak még az alábbi feladatkörök: sajtófigyelés, képzési felelős, jogszabályfigyelő, régiókoordinátor, programfelelős, szakmai kapcsolatok felelőse. Ezek egy része beépült valamely fent felsorolt munkakörbe, egy része pedig általános elnökségi feladattá vált. Az elnökség munkáját a jogszabályi előírásnak megfelelően három tagú ellenőrző bizottság felügyeli.

Az egyesület elnöksége legalább kéthavonta ülésezik, de a belső levelezőlistáján napi szintű a kapcsolat.

A KTE tevékenységét igyekeznek minél nagyobb átláthatósággal végezni. Honlapján sok információt közzétesz a működésével kapcsolatban is: működési alapidokumentumok, munkaterv, szakmai beszámolók, gazdasági beszámolók, jogszabályok beküldött véleményezése. Bizonyos időszakokban jutott energia az elnökségi ülések rövidített emlékeztetőjének és a tevékenységek kronológiájának elkészítésére is.

2010-ben az elnökség életre hívta a Bölcsék Tanácsa elnevezésű „munkabizottságot”. Ennek tagjai azok az állami kitüntetéssel vagy a KTE Emlékérem életműdíjával rendelkező könyvtárostanárok, könyvtárpedagógus kollégák, aki elfogadják a KTE elnökségének felkérését. A Bölcsék Tanácsa nem formalizált működésű csoport. Életre hívásának célja az volt, hogy egyes nagyobb horderejű szakmai kérdésekbe könnyen, bejárattott módon lehessen bevonni a szakma elismert képviselőit. Ilyen esetek például a jelentősebb jogszabálytervezetek véleményezése, a kormányzati szintű stratégiai tervezés.

Tagság

Az oktatási statisztika 2010-ben 1505 könyvtárostánárt tartott számon, az iskolai könyvtárban dolgozó kollégák száma viszont ettől bizonyosan sokkal több, hiszen ugyan ezen statisztika 3836 iskolai könyvtárat említ. Az egyesületnek 2014 novemberében 189 tagja volt. Ez most a 2010-es 89 fős mélypont után közelíti az 1991-es 199 fős csúcst.

A tagság önkéntes. Feltétele egy belépési nyilatkozat kitöltése és az éves tagdíj megfizetése. Az egyesület szolgáltatásainak nagy részét nem csak tagjainak nyújtja, így jóval szélesebb körben hasznosul tevékenysége. A taglétszám viszont mind anyagilag, mind érdekérvényesítő erejében jelentősen meghatározza az egyesület lehetőségeit. Így az elmúlt évek törekvése volt, hogy legyenek olyan kedvezmények, szolgáltatások, amelyek csak tagoknak szólnak. Például a tagok a KTE kiadványait ingyen megkapják, rendezvényeken másoknak részvételi díjat kell fizetni, a tájékoztató anyagokat a tagok hamarabb és közvetlen e-mailben kapják meg. A tagtoborzásnak, a tagok megtartásának is része, hogy időnként fővároson kívüli helyszínen is vannak szakmai napok, szellemi műhelyek.

A taglétszám növekedése a fenti kedvezményeken túl visszavezethető arra is, hogy egyre kevesebb szakmai helyi és országos segítsége van a könyvtárostánár kollégáknak. Bizonyos régiókban már hosszú évek óta nincs szervezett szakmai támogatás, miközben 2012 óta jelentős átalakítás folyik a közoktatásban és a könyvtárügyben is, amely a feltételeket biztosító jogszabályok nagyarányú megváltoztatásával jár. Az új jogszabályok, elvárások betartása, a működési feltételek biztosítása naprakész tájékozottságot kíván. Mindemellett gyakran értelmezik félre az iskolai könyvtárakra vonatkozó előírásokat a kollégák és a szakma kárára, így különösen szükség van a támogatásra.

Célok, feladatok

Az egyesület alapszabályban meghatározott céljai:

- a tagok szakmai ismereteinek gyarapítása, hivatástudatuk fejlesztése;
- együttműködés a pedagógusképzésben, közoktatásban, könyvtárügyben érdekelt szervezetekkel;
- szakmai érdekképviselés (az iskolai könyvtárakon túl a pedagógusképzés és más pedagógiai intézmények könyvtárai és dolgozói számára is);
- a határon túli magyar iskolai könyvtárügy képviselése.

A rendszerváltozás után erősödött az érdekképviseleti feladat, amely 2012 óta még fokozottabb igény egyéni és országos szinten egyaránt. Az elmúlt időszak változásai, a megnövekedett feladatok, a régóta nem fejlesztett személyi és tárgyi feltételek egyértelművé tették, szükséges az Egyesület határozottabb fellépése szakmai és érdekképviseleti ügyekben. Ezt az űrt igyekszik részben betölteni a KTE. Természetesen nem vállalhatja fel az évtizedekkel korábban még működő rendszeres segítségnyújtást, de igyekszik helytállni.

Jelenlegi tevékenység

Legfontosabb jelenlegi tevékenységei a munkatervi feladatcsoportok mentén mutatathatók be a legjobban.

A tagság tájékoztatása

A tagság minél szélesebb körű tájékoztatása érdekében évente kétszer nyomtatott és elektronikus formában is megjelenteti hírlevelét. A két megjelenés között pedig körlevelekkel biztosítja a folyamatos tájékoztatást. Az egyesület önálló honlapot és különálló hírblogot üzemeltet. A honlapon kizárólag az egyesülettel kapcsolatos információk érhetők el, míg a hírblogon minden, ami egy iskolai vagy pedagógus könyvtáros számára fontos lehet (például olvasásügy, gyermekirodalom, pályázatok). A könyvtárostanárokat tömörítő levelezőlistákon folyamatos a jelenlét tájékoztatással, kérdések megválaszolásával.

A tagok szakmai ismereteinek gyarapítása

A tagok szakmai ismereteinek gyarapításában három terület meghatározó. Ezek közül a legnagyobb munkát igénylők a különböző szakmai rendezvények. Rendszeresek és a kollégák minden évben számíthatnak az egy-egy napos, aktuális problémákhoz kapcsolódó tavaszi és őszi szakmai napra. Két-háromévente kerülnek megrendezésre a több napos Nyári Akadémiák, amelyeken egy-egy szaktéma alaposabb körbejárására van lehetőség. Ezek mellett minden évben vannak nem egész napos, önálló vagy más szervezet rendezvényeinek keretében megvalósított programok. Például az MKE éves vándorgyűlése, a Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál vagy a csak egy-egy délutánt kitöltő Szellemi műhely foglalkozások.

A szakmai találkozások mellett különösen népszerűek az egyesületi kiadványok, amelyek 2006 óta rendszeresen és egységes formában *Kis KTE könyvek* sorozati cím alatt jelennek meg. Eddig hét kötet látott napvilágot gyakorlati és elméleti témákban.

A harmadik ide tartozó tevékenység a szakmai pályáztatás, amely általában az Iskolai Könyvtárak Nemzetközi Hónapjához kapcsolódik. Ezek célja és hozadéka többoldalú. Egyrészt lehetőség a kollégáknak munkájuk bemutatására, segíti a kevésbé ismert könyvtárostanárok bátorítását, és a pályaművekből hasznos kiadványok készülnek. Másrészt a nyilvánosság segíti a szakmán belüli tudásmegosztást.

Szakmai érdekérvényesítés, PR-munka

Már volt róla szó, hogy az elmúlt években különösen szükséges a szakmai érdekérvényesítés. Ennek módszerei sokfélék és mindenkor a konkrét helyzetek határozzák meg,

így előre nehezen tervezhető. Leggyakoribb formája a jogszabálytervezetek véleményezése. Ezek egy részét a minisztérium hivatalosan is megküldi az egyesületnek, de mindig figyelni kell a társadalmi egyeztetésre kitett jogszabályokat, hogy az iskolai könyvtárügyet bármilyen szempontból érintő szabályozásokkal kapcsolatban javaslatokat tehessünk. Az egyesület rendszeresen készíti az érvényben lévő jogszabályokról tematikus gyűjteményeket, értelmezéseket. Ezeket honlapunkon nyilvánosságra is hozzuk. Mindemellett folyamatosak az egyéni jogértelmezési megkeresések is.

A szakmai érdekérvényesítés másik területe az iskolai könyvtárak népszerűsítése, egyfajta szakmai PR-tevékenység. Ennek kiemelt ideje az Iskolai Könyvtárak Nemzetközi Hónapja, amelynek programkoordinálását a KTE vállalta Magyarországon. Ehhez saját honlapján belül nemzeti honlapot működtet, ahol közzéteszi a felhívást, gyűjti az iskolai könyvtárak rendezvényeit, pályázatokat tesz közzé. Ehhez kapcsolódik a kiváló szakemberek munkájának elismerése is: a 2006-ban, Bondor Erika elnökle alatt alapított *KTE Emlékérem* nevű díjjal, amely a hivatástudatot, a könyvtárostanár szakma presztízsét igyekszik erősíteni. A népszerűsítés másik formája a szakmáról szóló ismeretterjesztés, a közéleti és szakmai sajtóban való minél szélesebb körű megjelenés. Ebben jelenleg a könyvtári szaksajtóban való publikálás a legeredményesebb, a másik két irányban még van mit tenni.

Kapcsolattartás

Az egyesület a célok valóra váltását csak másokkal való együttműködésben látja megvalósíthatónak. Az iskolai könyvtárak nem maguknak, nem önmagukért vannak, így fejlesztésükbe szükséges más nézőpontokat is bevonni. Továbbá az iskolai könyvtári, könyvtár-pedagógiai munkához kapcsolódó más területek fejlesztése során fel kell hívni a figyelmet az iskolai könyvtárakban rejlő lehetőségekre. Területek, amelyeken a KTE kisebb-nagyobb hatékonysággal, de aktív kapcsolatokat ápol: oktatási és kulturális kormányzat, olvasóvá nevelés, könyvtárügy, pedagógiai könyvtárak, tankönyvterjesztés, gyermekirodalom, könyvtáros képzés, határon túli magyar iskolai könyvtárak. Területek, amelyekre jelenleg nincs kapacitás, de szükséges lenne az intenzívebb kapcsolatkeresés, kapcsolattartás: más szakos tanárok szervezeteivel való együttműködés, különös tekintettel az informatikatanárookra és a tanítóokra.

A kapcsolattartás részben szervezeti szinten valósul meg. A KTE testületileg tagja két nemzetközi szervezetnek az IASL-nek (International Association of School Librarianship) és az ENSIL-nek (European Network for School Libraries). Továbbá két magyar egyesületnek a HUNRA-nak (Magyar Olvasástársaság) és az IBBY (Nemzetközi Gyermekkönyvtanács) Magyarországi Egyesületének. Az MKE-nek pedig, mint korábban már volt róla szó, társult szervezete. Emellett a KTE figyeli a kapcsolódó célokért dolgozó szervezetek híreit, igyekszik azok rendezvényein képviseltetni magát és céljait.

Adminisztráció

A civil szervezet szabályos működtetése és az eddigiekben bemutatott sokféle tevékenység nagymértékű adminisztrációs és szervezési terhet ró az elnökségi tagokra. Ezek közül a legjelentősebbek: a gazdálkodás, az éves beszámoló, a tagnyilvántartás, a pályázatfigyelés és pályázati írás, az irattározás, a rendszeres ülések, a megbeszéléseken való részvétel, tagokkal és szervezetekkel való kommunikáció, illetve a konferenciaszervezés.

Összefoglalásul

„Az egyesület egész fennállását jellemezte és jellemzi az a szakmai küzdelem, amelyet a közoktatás, köznevelés világában kellett és kell ma is megvívniuk a könyvtárosoknak. A tét az iskolai könyvtár, illetve a könyvtár-pedagógia helyének és szerepének felismertetése az ágazat irányítóival, elméleti és gyakorlati szakembereivel. [...], bár korántsem sikerült még minden lényeges szakmai gondjukra megoldást találni – a Könyvtárosok Egyesülete hatékonyan működött, nagyon sokat vállalt, és elég sokat tett az iskolai könyvtárügyért, a könyvtár-pedagógia valós értékének elfogadtatásáért.” (Balogh, 2012, 35.)

További információk

Honlap: <http://www.ktep.hu>
Hírblog: <http://konyvtarostanar.wordpress.com/>
Fotógaléria: <http://picasaweb.google.hu/kte1986>
E-mail: ktegyesulet@gmail.com
Postacím: 1462 Budapest, Pf. 611.
Telefon: 06-30-552-66-49
Elnök: Szakmári Klára

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Balogh Mihály (2012): A magyar könyvtárosok egyesületi élete 1986-tól 2012-ig. Budapest, Könyvtárosok Egyesülete, 113 p. /Kis KTE Könyvek, 6./
- Bondor Erika – Dömsödy Andrea (szerk.): Könyvtárosok Egyesülete [honlap], Budapest, KTE, URL: www.ktep.hu, Utolsó letöltés: 2014.06.12.
- Könyvtárosok Egyesülete, Alapszabály, Tervezet, Bp., 2014. okt. 5., 19 p., URL: http://www.ktep.hu/sites/default/files/KTE%20alapszab%C3%A1ly_2014_terv.pdf Utolsó letöltés: 2014.12.03.
- Somogyi József (2013.06.24.): A magyarországi iskolai könyvtárak statisztikai adatai és mutatói 1947/48–2010/11. Hosszú idősor In: Garamvölgyi László (szerk.): Könyvtári Intézet [honlapja], Bp., KI, URL: <http://ki.oszke.hu/sites/ki.oszke.hu/files/kimutisk47-11.xls> Utolsó letöltés: 2014.05.26.
- Szakmári Klára – Dömsödy Andrea (2011): A Könyvtárosok Egyesületének elnökségi programja 2011–2013 In: Dán Krisztina – Fehér Miklós (szerk.): Korszerű könyvtár, Finanszírozás – gyarapítás – menedzsment, Budapest., Raabe, Z4.6, 6 p.
-
-



„A könyvtár, ami összeköt”

A fenti címmel és *Kárpát-medencei fiatal magyar könyvtárosok együttműködése* alcímmel a Magyar Országgyűlés elnöke által meghirdetett, immár hagyományosnak tekinthető ösztöndíjprogram keretében 2014. november 1. és 30. között nyolc határon túli és két magyarországi fiatal könyvtáros töltött egy hónapot Budapesten.

2014. évi ösztöndíjasok voltak:

Csíkos Éva (Délvidék/Szerbia, Bácskertes, József Attila Általános Iskola),

Dorkič Diána (Délvidék/Horvátország, Eszék, Horvátországi Magyar Oktatási és Művelődési Központ),

Ferencz Ünige Éva (Erdély/Románia, Kolozsvár, Lucian Blaga Központi Egyetemi Könyvtár),

Géczi Róbert (Erdély/Románia, Kolozsvár, Lucian Blaga Központi Egyetemi Könyvtár),

Horváth Alexandra (Magyarország, Budapesti Corvinus Egyetem Központi Könyvtára),

Kelemen Kálmán Lóránt (Erdély/Románia, Sepsiszentgyörgy, Bod Péter Megyei Könyvtár),

Lázok Klára (Erdély/Románia, Marosvásárhely, Teleki-Bolyai Könyvtár),

Nagybali Tamara (Délvidék/Szerbia, Ada, Szarvas Gábor Könyvtár),

Pallagi Ágnes (Kárpátalja/Ukrajna, Péterfalva, Péterfalvai Községi Könyvtár),

Tóth Zsuzsanna (Magyarország, Füzér, Szathmáry László Művelődési Ház).

A program szakmai háttérét és intézményes kereteit az Országgyűlési Könyvtár és a Nemzeti Közszerzői Egyetem könyvtára biztosította, így a résztvevők részletesen megismerkedtek mindkét könyvtár struktúrájával, szolgáltatásaival. Ebben az évben nagyobb hangsúly helyeződött a gyakorlati tapasztalatszerzésre és munkára, ezért az ösztöndíjasok az egy hónap alatt az Országgyűlési Könyvtárban és a Nemzeti Közszerzői Egyetem Könyvtárában, a Budapesti Corvinus Egyetem Központi Könyvtárában és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár két fiókkönyvtárában is kaptak elvégzendő feladatokat.

A második héten a Nemzeti Közszerzői Egyetem *Digitális könyvtárak létrehozása* elnevezésű tanfolyamán vehettek részt. Szakmai előadásokat hallgattak az Országgyűlés jogalkotó munkájáról, az Országgyűlés Hivatalának működéséről, a kisebbségi adatbankok-

ról, a budapesti kormányzatok 1989 utáni magyarságpolitikájáról, a kettős állampolgárság intézményének bevezetéséről és várható hatásairól, valamint a Központi Statisztikai Hivatal munkájáról, sajtókapcsolatairól, tájékoztatási tevékenységéről is.

Szakmai tapasztalatcsere céljából különböző könyvtárakba, gyűjteményekbe látogattak el, így Budapesten az Országos Széchényi Könyvtár és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár gyűjteményeit, a KSH Könyvtárát és annak szerteágazó szolgáltatásait, valamint az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeumot is megismerhették. Sárospatakon a kollégiumi könyvtárát, a kollégiumi múzeumot és a várat tekinthették meg. Lakitelken a Népfőiskolát, Kecskeméten a Katona József Könyvtárát keresték fel; Pannonhalmán a világörökség részét képező bencés apátsággal és a Főapátsági Könyvtár kincseivel ismerkedhettek meg, Minden helyszínen szívesen látott vendégek voltak, és mindenütt élénk szakmai párbeszéd zajlott a fogadó könyvtárosok és az ösztöndíjasok között.

A könyvtáros szakma vezetőivel való találkozások évről évre visszatérően fontos részei a programnak. Fogadta a tíz könyvtárost Bakos Klára, a Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnöke, Fodor Péter, az Informatikai és Könyvtári Szövetség elnöke, Nagy Zsuzsanna az Országos Könyvtári Kuratórium titkára.

A rendkívül színes program során egy buszos városnézéssel Budapest szépségeit is megismerhették az Országgyűlési Könyvtár egyik kollégája idegenvezetésével, és az MKE Társadalomtudományi szekciójának szervezésében részt vehettek a Szépművészeti Múzeum *Rembrandt és a holland arany évszázad* című kiállításának tárlatvezetésén is.

A program szakmai zárásaként Bellavics István, az Országgyűlés Hivatalának közgyűjteményi és közművelődési igazgatója találkozott az ösztöndíjasokkal. A találkozó végén kötetlen beszélgetés keretében a tíz kolléga kifejezte elégedettségét és örömét, hogy részt vehetett a programban. Hazatérésük után tapasztalataikat nemcsak írásban, hanem képileg is megjelenítették, ugyanis készítettek egy, a programot népszerűsítő rövidfilmet, amelyet az Országgyűlési Könyvtár honlapján is meg lehet tekinteni:

<http://www.ogyk.hu/2015/01/19/konyvtar-ami-osszekot-belulrol/>.

Az ösztöndíjprogram utolsó hetében a már szintén hagyományosnak mondható, a 3K számára készített körinterjú sem maradt el.

Immár 2011 óta hagyomány, hogy minden év őszi-téli a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros körkérdést tesz föl a határon túli magyar könyvtárosok együttműködésének kialakítását célzó ösztöndíjprogram résztvevőinek, akik a Magyar Országgyűlés elnökének meghívására töltenek el egy tartalmas bónapot hazánkban. A kérdések voltaképp kétirányúak, egyrészt tudakozódnak a résztvevők otthoni helyzete, munkája felől, másrészt itteni tapasztalataikról. Ezért elsőnek badd kérdezem meg: mi az, ami a különböző országokban és nagyon eltérő körülmények között dolgozó könyvtárosokat összeköti? Mindnyájan más országból, más-más településről, eltérő könyvtártípusból érkeztek, ilyenformán tapasztalataitok, nézőpontjaitok között nyilván komoly különbségek vannak. Mégis mi az, ami csakugyan összeköt benneteket – hogy utaljak a program címére is.

Csikos Éva: Az igaz, hogy különböző országokból, különböző nagyságú településekről, más-más könyvtártípusból érkezünk, de akármekkora is a könyvtár, könyvek vannak benne, kiszolgáljuk az olvasókat, gyűjtjük és feldolgozzuk a könyveket. A könyv, a könyvtár szeretete, vagyis a közös érdeklődési körünk az, ami összeköt bennünket. Igen jó érzés, amikor bármelyik könyvtárba is jutottunk el, mindenhol szeretettel, kollégaként fogadtak bennünket. Ez a kollegiális viszony közöttünk is nagyon szépen működik, és reméljük, meg is marad, és a továbbiakban is kamatoztatni fogjuk majd kapcsolatainkat.

Dorkič Diána: Hogy mi köt össze minket? A könyvtár. Más országokból érkezünk, de mindannyiunknak ugyanaz a kötődése.

Ferencz Ünige Éva: Az ösztöndíjprogramban a könyvtár a közös pont, ami mindannyiunk életében jelen van. Különböző könyvtárakból, illetve könyvtár közeli kulturális intézményből jöttünk. Ahogy teltek a napjaink, gyűltek a közös élmények, egyre jobban kezdtük megismerni egymást. És egyre több dolog köt össze bennünket: a budapesti barangolások, a közös programok, a meglátogatott könyvtárak és számos apróság. Beszélgetés közben döbbenet tapasztaltam, hogy bár különböző tájegységekből érkezünk, hasonló problémáink, hasonló tapasztalataink vannak kisebbségben élő magyarokként. A problémák mindenhol jelen vannak, mind a magán szférában, mind a munkahelyen – többé-kevésbé hangsúlyos módon. És ezekkel mindenki próbál megbirkózni úgy, ahogyan a legjobban tud. A könyvtár, a könyvtárosi munka iránti szeretet is összeköt bennünket. Ebben próbálunk maximálisat nyújtani. Szakmai tapasztalatokkal, ötletekkel és barátságokkal gazdagabban térünk haza.

Géczy Róbert: Az idén is nagyon különböző személyiségű aktív könyvtárosok nyertek ösztöndíjat, így talán furcsa módon, de a könyvtár -- mint intézmény, mint otthon, mint szakmai közeg és ebből fakadó tudás vagy kíváncsiság -- az, ami összeköt bennünket. Más és más intézményekben tevékenykedünk, különbözőek a napi teendőink, meg néha akár a nyelv is, amin beszélünk, de megismervén magunkat közelebből, mindannyian a könyv és az érdekelt olvasó között vállalunk szerepet, ki-ki a maga szülőföldjén, a maga módján és lehetőségei szerint. A különbözőségek közös nevezőre hozása az, ami minket ezen túl is össze fog kötni.

Horváth Alexandra: A könyvtárosok az olvasókért dolgoznak, nem feltétlenül saját céljaikat tartják szem előtt, éppen ezért az önzetlenség és az elkötelezettség gyakran közös jellemzői a könyvtárosoknak. Ez megeremti a közös értékrendszert, amely szerint a világ bármely pontján dolgozó könyvtáros cselekszik. Az elmúlt hetek közös tapasztalatainak és élményeinek köszönhetően nem csak szakmai szempontból sikerült közös pontokat találni. A könyvtárosok szakmájának nehézségei más-más országban is hasonlóak: az intézmények finanszírozása, a nehéz anyagi helyzet például jellemzően ilyen. Éppen ezért, függetlenül attól, honnan jöttünk, hasonló körülmények között, hasonló célokért küzdünk.

Kelemen Kálmán Lóránt: A könyvtáraknak és bennük a könyvtárosoknak arra kell figyelniük, hogy minden körülmények között a tudás és az információk átadói legyenek, egyben közreműködnek kultúránk ápolásában, megőrzésében, átadásában és megismertetésében. Gyakorlatilag ezek azok a pontok, amelyek kikerülhetetlenül összekötnek bennünket.

Lázok Klára: Az együtt töltött egy hónap beszélgetései, egymás projektjeinek végighallgatása nyomán úgy hiszem, ami minket összeköt, az az elkötelezettség, saját könyvtárunk, saját mikrokörnyezetünk irányába, illetve a nyitottság az újra, a kölcsönhatások előtt.

Nagybali Tamara: Öt országból érkezünk, tízféle feladatkörből, kilenc településről, ennél színesebb csapatot talán nem is kívánhatnánk. Ami azonban mindenképp összeköt bennünket, az a tudásvágy, a kíváncsiság, valamint az akarat, hogy a megszerzett tudással hazatérve jobbá, korszerűbbé tegyük a könyvtárat, amelynek követői voltunk a program során. Már a bemutatkozás alkalmával kiderült, a számos különbség ellenére mindannyian azonos problémákkal szembesülünk, igaz, eltérő mértékben. A digitális világ térhódítása, az olvasószám csökkenése, az érdektelenség növekedése, az anyagiak hiánya mindenütt megjelenik. Tíz embertől tízféle megoldást hallhattunk ezek leküzdésére; a különbségeknek köszönhetően sokat tanultunk egymástól.

Pallagi Ágnes: Válaszul igazán egy szó jut eszembe, mégpedig az, hogy „magyarságunk”. Vannak hasonlóságaink és eltéréseink, valahol mindnyájan különbözünk egymástól, de mégis egyek vagyunk. Mindegyikünk máshonnan, más adottságokkal érkezett, ám egy dolog mégis összeköt minket, mégpedig az anyanyelvünk, a magyar nyelv.

Tóth Zsuzsanna: Bevallom, az első nap izgatottan léptem be az Országház kapuján. Pár előzetes információt leszámítva, nem tudtam, kikkel fogok találkozni, milyen elvárások lesznek a szervezők részéről velünk szemben, helyt tudok-e állni a nagyvárosi közegben, a komoly falak között. Aztán egy-két nap után elpárolgott a kezdeti feszültség. Megismertem a programban részt vevő, Kárpát-medencéből érkezett csoporttársakat, a szervezőket, és bátran mondhatom, már az első héten tartós barátságok kötődtek. Úgy gondolom, a programban való részvétel mindegyikünk számára kincs. Nemcsak a szakmai ismeretek, a gyakorlati tapasztalatok gyarapítása, hanem a társadalmi tőke, a kapcsolatrendszer növelése, szélesítése szempontjából is. Mindnyájan különböző területekről érkezünk, mégis megállapítottuk, hogy hiába a sok száz kilométer, az országhatárok megléte, mindnyájan hasonló problémákkal küzdünk. A könyveket kezükbe vevő olvasók számának csökkenése, a finanszírozási problémák, a kis könyvtárak esetében a nem megfelelő vagy éppen csak elégséges működési feltételek, nagykönyvtárakban a digitalizálás középpontba kerülése, olyan „csomópontok”, amelyek ma a könyvtárak fő kérdéskörei. Úgy gondolom, a könyvek és az olvasás iránti szeretet, a történelmi múlt, a kulturális értékek iránti fogékonyság, ami összeköt bennünket, könyvtárosokat.

Kérlek benneteket, mutassátok be saját könyvtáratokat, ahol most dolgoztok, és munkakörötöket, amit jelenleg elláttok.

Csíkos Éva: A vajdasági Bácskertes (Kupuszina) szórványban levő kis település, ahol mindössze egyetlen könyvtár működik, falusi és iskolai könyvtár egyben, amely a helyi József Attila Általános Iskolában kapott helyet, és ahol a látogatók nagy részét a diákok teszik ki, általános és középiskolások, de azért a könyvtárat felkeresik a felnőttek is, a tanárok pedig természetesen rendszeresen használják. Mivel kis iskoláról van szó, így a könyvtáros feladatkörébe tartozik a különböző rendezvények, iskolai ünnepek megszervezése is. Író-olvasó találkozókat, kiállításokat, iskolai műsorokat szervezek, időnként tanárkollégát helyettesítek, részt veszek a nyári táborok megszervezésében és lebonyolításában, Faluhelyen a könyvtáros munkakörébe teljes mértékben bele kell, hogy férjenek a közösségmegtartó feladatok is.

Dorkič Diána: A Horvátországi Magyar Oktatási és Művelődési Központ könyvtárosa vagyok. Ez a horvátországi magyarság egyedülálló intézménye, amelynek elsődleges feladata a magyar nyelvű oktatás és művelődés, a magyar nyelv és kultúra, valamint a nemzeti hagyományok ápolása, megőrzése. A Központ keretén belül működik a könyvtár, amelynek állományát jelenleg 16.225 magyar és horvát nyelvű könyv képezi. A könyvtár helyet ad különböző képzőművészeti és irodalmi foglalkozásoknak is.

Ferencz Ünige Éva: A kolozsvári Lucian Blaga Központi Egyetemi Könyvtár alkalmazottja vagyok, tízéves munkatapasztalattal rendelkezem. A könyvtárról röviden annyit, hogy 1872-ben jött létre a kolozsvári Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem keretében. Kezdetben az állomány az Erdélyi Múzeum-Egyesület könyv- és kéziratgyűjteményéből, a Jogakadémia könyvállományából, Joseph Benigni történész könyvgyűjteményéből állt. 1906-1907-ben felépítették, majd 1909-ben felavatták a szecessziós stílusú új könyvtárépületet, Erdélyi Pál igazgató erőfeszítéseinek köszönhetően. 1961-ben hozzátoldották az új raktárépületet, új szolgáltatásokat vezettek be, mint a könyvkötészet, sokszorosítás, mikrofilmzés, könyvhigiéna. 1990-ben Lucian Blaga költő, filozófus, könyvtáros nevét kapta az intézmény, ekkor indult el a számítógépesítési, automatizálási program. Napjainkban a könyvtár hálózata központi épületből, huszonkilenc egyetemi kari fiókkönyvtárból, négy speciális könyvtárból (amerikai, német, osztrák és judaisztikai gyűjtemények), valamint nyolc „bővítmenyből”, azaz más településeken lévő könyvtárakból áll. Én a pályafutásomat tíz éve a központi könyvtár raktárában kezdtem, innen kerültem a filozófia-történelem fiókkönyvtárba, rá pár éve a politológia-újságírás könyvtárba, és két éve a pszichológia-pedagógia fiókkönyvtárban dolgozom. Ez a második legforgalmasabb fiókkönyvtár, amely a központi épület második emeletén található. Hozzávetőlegesen huszonezer kötetnyi könyv, hétezer időszak kiadvány, valamint CD-k, kazetták, pszichológiai tesztek találhatók nálunk. A felhasználók köre egyetemi hallgatókból, tanárokból, kutatókból, középiskolásokból és a könyvtáros kollégák köréből kerül ki. Ami a munkámat illeti, mint minden fiókkönyvtárban, széles körű tevékenységet folytatok: könyvek, időszak kiadványok feldolgozása papíron és számítógépen, olvasószolgálat, kölcsönzés, bibliográfiakészítés, nyilvántartás, jegyzékkészítés, a könyvállomány időszakos ellenőrzése, az elavult vagy sérült könyvek leírása, a hiánylisták összeállítása és sok más, hasonló munkálat. Könyvtárunk egyébként az Aleph integrált rendszert használja 1993 óta.

Géczi Róbert: Jelenleg én is a Lucian Blaga Központi Egyetemi Könyvtár munkatársa vagyok. Több mint kétszáz kollégámmal osztozunk az épületen és a közel harminc kari könyvtáron, összesen több mint hatmillió dokumentumot kínálva. Regisztrált olvasóink nagy része egyetemi hallgató és előadó. Én magam a hatfős digitalizáló csapat tagja vagyok, munkakörömhöz tartozik a különböző anyagok szkennelése és az ezt követő utómunkák, továbbá az informatikai laborral való kapcsolattartás, a technikai tanácsadás és egyéb. Szerepem van a *Transsylvania* nevű adatbázis gyarapításában, az Erdélyre vonatkozó, magyar nyelven napvilágot látott periodikák és a belső katalógus bevitelében, most már közel hat éve.

Horváth Alexandra: A Budapesti Corvinus Egyetem Központi Könyvtárában dolgozom oktatás- és kutatástámogató könyvtárosként. A könyvtár gyűjtőkörét tekintve a közgazdaságtudományi területek szakirodalmát biztosítja elsősorban az egyetem oktatóinak, hallgatóinak, de nyilvános könyvtárként külső szakemberek, olvasók, érdeklődők is használhatják. Munkakörömhöz tartozik a tájékoztatási feladatok ellátása, az oktatókkal való együttműködés. A felsőoktatás rohamos tempójú változásai miatt fontos, hogy a könyvtár is lépést tudjon tartani a változó igényekkel, ezért nélkülözhetetlen az oktatókkal való folyamatos kapcsolattartás, kutatómunkájuk segítése.

Kelemen Kálmán Lóránt: Jelenleg a sepsiszentgyörgyi Bod Péter Megyei Könyvtár olvasószolgálati munkatársa vagyok. Közkönyvtár a XIX. században, valamint a XX. század első felében Sepsiszentgyörgyön nem alakult, a könyvtárak a korra jellemzően egyesületi vagy intézményi keretekben működtek. A XX. század első évtizedében megfogalmazódott az igény egy közkönyvtár létrehozására, meghozza a Székely Nemzeti Múzeum könyvtári osztályából, viszont ezt a tervet az impériumváltás, majd a második világháború megghiúsította. Az 1945 után létrehozott sepsiszentgyörgyi Rajoni Központi Könyvtárból¹ előbb Rajoni Könyvtár, majd Városi Könyvtár vált. Utóbbiból az 1968-as megyésítés után, 1974-ben Megyei Könyvtár lett. 2006 novemberében vette fel Bod Péter háromszéki irodalomtörténész, tudós nevét. Jelenleg a könyvtár több mint 225.000 magyar, román és más nyelvű dokumentummal rendelkezik

Lázok Klára: A marosvásárhelyi Teleki-Bolyai Könyvtárból jöttem, annak vezetőjeként vettem részt a programon, egy kicsit a Téka „nagyköveteként”. A Teleki-Bolyai Könyvtár, amely ma a Maros Megyei Könyvtár különgyűjteményeként működik, egy tradicionális, régikönyves kutatókönyvtár, az egyik legrégebbi a magyar nyelvterületen. Törzsállománya gróf Teleki Sámuel által alapított Teleki Téka és az 1960-as években ezzel egyesített helyi Református Kollégium egykori nagykönyvtára gyűjteményeiből állt, amelyet a különböző bemenekített vagy behozott régikönyves töredékkönyvtárak, hagyatékok egészítenek ki. Emellett jelentős társadalomtudományi háttérkönyvtárral rendelkezünk, igyekszünk beszerezni mind a könyvtörténet, mind a humán tudományok szakirodalmának legfrissebb megjelenéseit. A könyvtár ugyanakkor magyar és erdélyi „lieu de mémoire”, a teremkönyvtárban berendezett könyvkiállítást évi tíz-, tizenkétezer turista látogatja. Az utóbbi években igyekszünk aktívan részt venni a város kulturális életében is, a gyűjteményt és a könyves műveltséget népszerűsítő, gyerekeknek és felnőtteknek szóló programjainkkal.

Nagybali Tamara: A vajdasági Ada községbeli Szarvas Gábor Könyvtár munkatársa vagyok 2013 decembere óta. A könyvtár a község² művelődési életének központi intézménye. 2010 óta kiemelt jelentőségű művelődési intézmény a Szerb Köztársaságban élő magyar nemzeti kisebbség nemzeti öntudatának megőrzése, fejlesztése szempontjából.

1 A rajon az 1952 és 1968 között fennállt romániai Maros-Magyar Autonóm Tartomány közigazgatási egysége volt, nagyjából a magyarországi járásnak felelt meg. (A szerk.)

2 A község Szerbiában nem településfajta, hanem olykor járásnyi méretű, több településből álló közigazgatási egység. (A szerk.)

Sokrétű tevékenységet folytatunk, amelyhez sokféle feladatkör párosul. Az olvasószolgálat mellett a gyermekkönyvtárban folyó foglalkozásokat kolléganőmmel ketten vezetjük, de a művelődésszervezésből és a helyi lap szerkesztéséből és írásából is kivesszük a részünket.

Pallagi Ágnes: Közel két éve vezetem a Péterfalvai Községi Könyvtárat, amely a falu művelődési házának épületében működik. A település lakossága nagyjából kétezer főt számlál, ebből több mint kilencven százalék magyar nemzetiségű. A könyvtárat egyedül vezetem, mindenes vagyok. Foglalkozom az állomány rendszerezésével, gyarapításával, apasztásával, rendezvények és kulturális programok szervezésével és lebonyolításával. Közreműködöm a község és a szomszédos települések vezetőivel a közös rendezvények lebonyolításában is. Másodjára a Péterfalvai Kőlcsey Ferenc Középiskola angol szakos tanárnőjeként első kézből közvetítem a diákoknak a könyvtárral kapcsolatos programokat, vezetem a kézműves szakkört.

Tóth Zsuzsanna: Füzérről érkeztem, a Hegyköz szívéből. A közel ötszáz fős kistelepülés Borsod-Abaúj-Zemplén megye észak-keleti részén található. A község múltja a középkorig nyúlik vissza. A falu felett őrt álló vár a mai napig a település központi eleme, fő turisztikai látványossága. 2008 óta a helyi Szathmáry László Művelődési Házban dolgozom, mint közművelődési referens. Szervezem a község kulturális és turisztikai programjait, pályázatokat írok, vezetem a színjátszó csoportot és az ifjúsági klubot, folyamatos összeköttetésben állok a település civil szervezeteivel, csoportjaival. 2012 óta másodállásban a Községi Könyvtár könyvtárosa is vagyok. Mindig is szerettem a könyveket, ahogy az olvasást is, így örömmel ajánlkoztam a könyvtárosi feladatok ellátására. Bár végzettségem történelem-magyar szakos tanár, ettől eltekintve a tőlem telhető legnagyobb lelkesedéssel és folyamatosan gyarapodó hozzáértéssel foglalkozom a helyi bibliotéka gyarapításával, szervezésével, működtetésével. A közel háromezer darabszámú, főleg szépirodalmi köteteket – ez az állomány mintegy nyolcvan százaléka -- tartalmazó könyvtárban első ízben történik leltározás, amelynek most az utómunkálatait végzem. Folyamatban van újabb háromezer ajándékkönyv gyűjteménybe történő iktatása, valamint az állomány Corvina rendszerben történő rögzítése is. A miskolci II. Rákóczi Ferenc Könyvtárnak köszönhetően számos, a könyvtár által szervezett program megvalósítására is sor került a 2014. év folyamán. A lakosság szereti, igényli és használja a könyvtárat, elsősorban gyermekek és családok látogatják.

Mi volt a legmeghatározóbb élmény, tapasztalat, tanulság, amit az elmúlt hónap során Magyarországon átéltek, amire szert tettek? Láttatok-e olyasmit, amit otthoni munkátokban hasznosítani tudtok?

Csikós Éva: Nagyon jó volt, hogy betekintést nyerhettünk különböző könyvtárak életébe, helyzetébe, hogy összevethettük saját helyzetünkkel. Láttuk, hol jobb, hol rosszabb a helyzet. Tanulásgként levonhatjuk, hogy nincs olyan könyvtár, ahol még nem lehetne javítani valamit a helyzeten, de minden könyvtárban és a könyvtárért érdemes dolgozni. Az otthoni munkámban mindenképp hasznosítani tudom majd az itt kialakult kapcsola-

tokat, illetve egy-egy ötletet, programot, olyat, amelyet a mi otthoni könyvtárunkban is meg tudunk valósítani.

Dorkič Diána: Számomra meghatározó élmény és meglepő is, hogy tényleg a Kárpát-medence különböző szögleteiből és teljesen különböző könyvtárakból érkeztünk, mégis pillanatok alatt egymásra találtunk, és nagyon jó hangulatú kis csoport alakult ki. A pályázatnak köszönhetően közelről megismerkedhettünk az Országgyűlési Könyvtár munkájával és munkatársaival, akik kollégaként néztek ránk. A könyvtárlátogatások közül a kecskeméti Katona József Könyvtárat emelném ki, amely számomra megmutatta, hogy nincs legyőzhetetlen akadály. Egy közkönyvtárnak így kell működnie.

Ferencz Ünige Éva: Ami a szakmai tapasztalatot illeti, a Budapesti Corvinus Egyetem Központi Könyvtárában tett látogatást emelném ki, lévén, hogy magam is egyetemi könyvtárban dolgozom. Elképesztően modern, fiatalos, jól működő könyvtárat láttam, amely nagy hangsúlyt helyez az oktatókkal, diákokkal való kapcsolatra, a kommunikációra. Stratégiájukból sokat lehet tanulni. Ugyanakkor számomra nagyon érdekes, inspiráló, sok ötletet adó volt a kecskeméti Katona József Könyvtárban tett látogatás is. Rendkívül modernnek látom és nagyon felhasználóbarátnak.

Géczi Róbert: Számomra a legnagyobb élmény maga a harmincnapos együttlét volt, olyanokkal, akikkel már a szervezett programok utáni programokat is szerveztünk, és akiktől most nagyon nehezen válok el. Máságuk kíváncsisá tett mindannyiunkat, és legtöbbször nyitottsága közelebb hozott bennünket egymáshoz. Ha nem is lettek volna számunkra szervezett programok, akkor is feledhetetlen élményként könyvelném el az ittlétet. A programokról összességében annyit mondanék, hogy ezeket talán kevesen iktattuk volna be mi magunk, így nagyon hálásak vagyunk mindenért. Engem lenyűgözött az Országgyűlési Könyvtár hatékonyságot növelő gyors átszervezése és az InfoSzolg tevékenysége. A pannonhalmi és kecskeméti könyvtárlátogatások, valamint a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár főigazgatójának előadása, majd a Központi Statisztikai Hivatalban tett látogatás szintén kiemelkedő helyen áll „ranglistámon”. Sajnos, abban nem vagyok biztos, hogy az itt látottakból majd az otthoni rendszerben hamarosan valamit hasznosítani fogok, de a tanulságot levontam: nem létezik lehetetlen. Kizárólag rajtunk múlik sok minden, talán több is, mint most gondolnánk.

Horváth Alexandra: Sok könyvtár munkarendjét, filozófiáját sikerült megismerni; érdekes volt látni, hogy ugyanazokat a problémákat hányféleképpen közelítik meg. Három éve dolgozom egyetemi könyvtárban, és még nem volt lehetőségem más könyvtár-típusokat megismerni. Most, hogy több ösztöndíjas bemutatja a saját könyvtárát, abba is sikerült bepillantást nyerni, hogyan működnek a Kárpát-medencében a könyvtárak. Az utazásaink, a könyvtárlátogatásaink révén személyesen is megtapasztaltam, hogyan tér el a különböző kis könyvtárak, megyei, egyházi könyvtárak gyakorlata a felsőoktatási könyvtár gyakorlatától. A meglátogatott könyvtárak és az ösztöndíjasok révén új szakmai kapcsolatokra is szert tettem, amelyek minden esetben hasznosak. A legmeghatározóbb élmény talán az ösztöndíjprogram egésze, a létezése volt, hogy milyen lehetőségei is van-

nak ma egy könyvtárosnak: az egyetemről kilépve nem is sejtettem, hogy ilyen összetett, több országot összekötő program is létrejöhet a szakmában.

Kelemen Kálmán Lóránt: Lenyűgöző volt találkozni olyan, szakmájuk iránt elkötelezett emberekkel, mint Bakos Klára, Ramháb Mária vagy Fodor Péter. Manapság ritkán látni ilyen erős hivatástudatot ebben a szakmában. Számomra fontos tanulság volt, egyben az otthoni munkában is felhasználható, hogy ha például egy bármilyen könyvtár digitalizálási programot szeretne elindítani, akkor annak minden lépését precízen meg kell terveznie, hiszen egy ilyen vállalkozás rengeteg erőforrást vesz igénybe és emészt fel.

Lázok Klára: A legmaradandóbb élmény az a tapasztalás volt, hogy egy működő egész része vagyok. A különböző könyvtárakat járva, könyvtárosokkal találkozva, de egymással beszélgetve is, érezhető volt, hogy egy lazán kapcsolódó egész egyik mozaikdarabkája vagyok, vagyunk. Megismertem a szakma legkülönbözőbb ágazataiban dolgozó kollégákat, tehát bármilyen projektbe fognék, bármilyen könyvtáros problémával szembesülök, azonnal lesz egy telefonszámom, e-mailcímem, ahol el tudom kezdeni a probléma megoldását. Nagyon hasznosnak ítéltém megismerni, hogy a különböző könyvtárak különbözőféleképpen oldották meg a mindannyiunkat érdeklő könyvtáros problémákat, a digitalizálást, az elektronikus katalógus építését, vagy éppen a közösségi programok, illetve a szakmai munka helyes arányának eltalálását.

Nagybali Tamara: Fiatal, pályakezdő könyvtárosként számomra felbecsülhetetlen volt az ösztöndíjprogramban való részvétel, a szakmai tapasztalatszerzés és tapasztalatszerzés szempontjából. Lehetőségünk nyílt képet kapni a legkülönbözőbb magyarországi könyvtárak működéséről; ötletre, tanácsra, segítségre, kapcsolatokra tettünk szert a könyvtárlátogatások során, a segítőkész anyaországi kollégáknak köszönhetően. A program ideje alatt nemcsak szakmai, hanem szoros baráti kapcsolatok is szövődtek a résztvevők között, amelyek, remélem, nem érnek véget a hazautazással. A gyakorlati tudás, amelyre a kiváló szervezésnek köszönhetően szert tettünk, úgy gondolom, mindannyiunk számára új dimenziót nyitott a munkánkban, és motiváltan, tele ambícióval érkezünk vissza intézményünkbe, a munkahelyünkre. A Budapesten töltött egy hónap során betekintést nyertünk a főváros pezsgő kulturális életébe, formális és nem formális keretek között egyaránt. Mindent összevetve, óriási élmény volt az itt töltött idő, nagyon örülök, hogy úgy döntöttem, jelentkezem a pályázatra, és rendkívül hálás vagyok azért, hogy itt lehettem.

Pallagi Ágnes: Az egy hónap során rengeteg új tapasztalatot szereztem. A program gyakorlati része volt meghatározó élmény, a munkafolyamatokba való bekapcsolódás, a személyes tapasztalatszerzés. A különböző területekről érkezett kollégák a bemutatkozásuk során olyan érdekes ötleteket, tapasztalatokat mutattak be, amelyeket szeretnék a jövőben hasznosítani. A könyvtárlátogatások alkalmával is hasznos tippeket és tudnivalókat sajátítottam el a jövőre nézve.

Tóth Zsuzsanna: Az egy hónap során nagyon sok élménnyel gazdagodtam, amit még egyszer köszönök a szervezőknek és a csoporttársaknak. Szakmai téren nagyon sok

információval gyarapodtam, amelyek, úgy gondolom, a jövőbeli munkámhoz sok segítséget nyújtanak majd. A szakmai programok során megismertük a nevezetes magyarországi könyvtárak szervezeti rendjét, felépítését, megismerkedtünk az intézmények munkatársaival, bővítettük a kollegiális kapcsolatok hálóját. A megszerzett információkat összevetettük a Kárpát-medence különböző vidékeiről érkezett kollégák tapasztalataival, ami újabb ismeretek forrásává vált. Részt vettünk a *Digitális könyvtárak létrehozása* című tanfolyamon, ahol megismerkedhettünk a különféle számítógépes programokkal, szoftverekkel, alapvető informatikai aktualitásokkal; megtanultuk, hogyan lehet saját digitális gyűjteményt létrehozni elektronikus felületen.

A program másik meghatározó élménye volt, hogy megismerkedhettem határon túli könyvtárosokkal, ami barátságok elmélyítését is eredményezte. Nagyon tetszetek a kulturális programok is. Látogatást tettünk Sárospatakra, Hercegkútra, Pannonhalmára, Lakitelekre, Kecskemétre, a Szépművészeti Múzeumba. Bár a korai felkelés nehezen ment, de úgy gondolom, megérte, hiszen páratlan élményekben volt részünk. A legmeghatározóbb élmény a szervezők, a különböző könyvtárak vendéglátóinak a hozzáállása volt. Mindenhol szívesen fogadtak bennünket, együttdolgozó kollégákként kezeltek minket.

Szakmai téren ötleteket merítettem a gyermekrészlegekben történő alaposabb tájékozódásom során. Mivel a füzéri Községi Könyvtár kicsi, állománya háromezer kötet körüli, a digitalizálásról megszerzett ismeretek kamatoztatása egyelőre csak elméleti síkon történhet. De ami késik, nem múlik. Terveim között szerepel, hogy a cédulakatalógus helyett elektronikus adatbázist építsek ki, hogy könyvtárunkban is ezt használják az olvasók.

Könyvtárosok között ma nem folthat eszmecsere anélkül, hogy szóba ne kerülne a könyvtárak funkciójának XXI. századi paradigmaváltása, amit durva leegyszerűsítéssel a hagyományos könyvkultúra és a digitális-virtuális világ dilemmájaként írhatunk le. Ennek számos vonzata van ránk nézve, a műveltségészmény megváltozásától az alkalmazott technológiák kérdéséig. Szerintetek milyen jövő vár a könyvtárakra? Milyen szerepe lesz a könyvtárnak a XXI. század kulturális életében?

Csíkos Éva: A hónap során mi is részt vettünk egy tanfolyamon, amelynek témája a digitális könyvtárak létrehozása volt. Ott részletesen hallhattunk az analóg világ digitalizálásáról. A különböző könyvtárakban pedig szembesültünk azzal a ténnyel, hogy csökken a könyvtárosok létszáma. Azért én úgy látom, hogy a digitalizált könyvtárat sem lehet létrehozni és működtetni könyvtáros nélkül. Az jó dolog, hogy a XXI. században használható a digitális könyvtár is, de ez valahogy nem tudja helyettesíteni magát a könyvet, amit az ember kézbe tud venni, magával tud vinni, forgatni, hajtogatni. Kell, hogy haladjunk a korral, de a hagyományos értelemben vett könyvtár, remélhetőleg, sosem fog „kimenni a divatból”. Előbb-utóbb újabb reneszánsza lesz.

Dorkič Diána: A könyvtár feladatköre fokozatosan átalakul. A könyvtárak kötelessége, hogy lépést tartsanak a XXI. század fejlődésével. Az elvárásoknak meg kell felelniük; korszerűsíteni kell a könyvtárakat, biztosítani kell a virtuális szolgáltatásokat is, ehhez kaptunk betekintést például a Nemzeti Községi Könyvtárak Egyesületének köszönhetően a *Digitális könyvtárak létrehozása* című tanfolyamon.

Ferencz Ünige Éva: Véleményem szerint mind a jelen, mind a jövő könyvtárát ketősség jellemzi. A hagyományos könyvek mellett szinte napról napra egyre nagyobb teret kapnak a digitalizált anyagok, adatbázisok, audiovizuális dokumentumok, adatbankok. Az internet korában a könyvtárosok feladata, hogy a könyvtárakat felzárkóztassák a világ haladásához, és megpróbáljanak olyan modern információs, mobil szolgáltatásokat kibocsátani, amelyek segítségével a mai és a jövő generációk olthatják tudásszomjukat. A könyvtárak tere átalakul, egyre inkább közösségi tér lesz, ahová egyre kevesebb esetben térnek be az emberek könyvkölcsönzés vagy helyben olvasás miatt. Ezzel párhuzamosan a könyvtárosi munkakörben eltolódik a hangsúly az állományfeldolgozás, az adatbázis-építés, a digitalizálás felé. Az egyéni és közösségi igények szerint a tematikus és lokális tartalomszolgáltatásban lesznek jelentős változások. Az olvasóterekben a könyvek mellett ott találjuk majd az e-könyveket is.

Gécsi Róbert: A XXI. századi társadalomban, ahol a gyorsétkezdék száma már nagyobb a hagyományosokénál, ahol az okostelefonok használata már nem csak divat, ahol már szinte semmi sem javítható, hanem könnyen kicserélhető, a könyvtáraknak és a benne dolgozóknak is előbb-utóbb szerepet kell váltania. Rá kell jönni, hogy ebben a rohanó világban nem a könyvtárnak vannak olvasói, hanem az olvasóknak vannak könyvtárai és szolgáltatásai. Alkalmazkodni és simulni kell majd az érdeklődők igényeinek megfelelően, és talán olyan új szolgáltatásokat tudunk nyújtani, amilyeneket most el sem tudunk képzelni.

Horváth Alexandra: Mint kulturális intézmény, a könyvtár nem engedheti meg magának, hogy ne tartson lépést a fejlődő technológiával, a változó társadalmi igényekkel. A könyvtárak mindig az emberiség tudását fogják szolgálni az újabb generációk számára, és ezt minden eljövendő korszakban a legmegfelelőbbben kell tenniük. A jövő könyvtára tehát megőrzi szerepét, de ahol tud, nyit a világ újdonságaira is. Olyan helynek kell lennie, ahová szívesen tér be bárki, és hasznos információval, tudással távozik. Egyre nagyobb hangsúly helyeződik a világ könyvtárainak összefogására is, és ezt elősegíthetik olyan programok is, mint amilyeneken mi vettünk részt. Ez is például egy jó irányba tett lépés a könyvtárak jövője felé.

Kelemen Kálmán Lóránt: Úgy hiszem, hogy két világnak, vagyis a hagyományos könyvtári és a modern, digitális-virtuális világnak szimbiozisban kell léteznie. A kettő ma elválaszthatatlan egymástól. Mindent meg kell tennie a könyvtárnak, hogy a legmagasabb fokon biztosítsa a hagyományos, illetve a digitális-virtuális könyvtári szolgáltatásokat.

Lázok Klára: Én nem látom sötétben a könyvtárak jövőjét, hiszen könyvtárakra és értő könyvtárosokra mindig szükség lesz. Tulajdonképpen csak arról van szó, hogy más típusú szolgáltatásokra helyeződik a hangsúly; a könyvtárlátogatás célja ugyanaz marad: a tudás keresése, az információ kibogarászása a felhalmozott ismerettömegeből. Ehhez mindig szükség lesz a könyvtárra és a könyvtárosra.

Nagybali Tamara: Az olvasói szokások változását fiatal könyvtárosként nem tapasztalom, számomra ez a mostani a természetes állapot. Digitális bennszülöttként a generá-

cióm számára természetes az egyre gyorsabban fejlődő világhoz történő alkalmazkodás. Úgy gondolom, a XXI. századi könyvtár feladata egyszerre a nyitottság, az értéktetés, valamint a megújuló olvasói igényeknek megfelelő szolgáltatások kialakítása. Az ezzel járó új feladatkörök – tapasztalataim szerint – rendre kialakulnak a könyvtár intézményén belül.

Pallagi Ágnes: A XXI. századi könyvtárak már nem csak könyvtári funkciót látnak el, hanem szolgáltatnak is, belépést engednek a digitális világba, annak sokszínűségébe. Egy könyvtárnak mindig funkcionálisnak kell lennie. Infrastruktúrájában olyan tereket kell alkotnia, amelyek fontosak ebben a gyorsuló világban fiataloknak, idősebbeknek egyaránt.

Tóth Zsuzsanna: Nagyon sok helyen hallottuk, hogy a könyvtárak az elmúlt években mennyire átalakultak. A kis könyvtárakban, amelyek a kor színvonalához képest eléggé elavult technikai eszközöket és módszereket használnak, még nem annyira feltűnő ez a jelenség. Viszont a nagyobb bibliotékákban igen, ott már szembeötlő a változás. A kor embere az informatikai ismeretszerzés világában él, számára az a fontos, hogy minél hamarabb, a lehető legegyszerűbb módon férhessen hozzá a szükséges ismeretekhez. Épp ezért a könyvtárak többsége ma nagy hangsúlyt fektet a digitalizálásra. Ha mindez így halad, sőt, fokozódik, akkor félok, hogy a jövőben a könyvtár a maga testközelű mivoltában megszűnik létezni. Maga a könyvtár – mint fogalom, mint intézmény – megmarad, de csak elektronikus formában nyújt majd különböző szolgáltatásokat.

Köszönjük a hozzászólásokat, köszönjük, hogy megfogalmaztátok a véleményeteket! Kívánjuk, hogy a nálunk megszerzett tapasztalatok, a megszületett ötletek és gondolatok segítsenek benneteket otthoni munkátokban, segítsék az alkalmazkodást a felgyorsult tempójú világban való szakmai helytállásban, szerte a Kárpát-medencében.

Villám Judit – Mezey László Miklós

KTE EMLÉKÉREM

A Könyvtárostánárok Egyesülete
KTE Emlékérem – Az egyesületért kitüntetésben
részesítette

BARÁTNÉ HAJDU ÁGNEST,
az MKE alelnökét.

A kitüntetett hosszú ideje ápol gyümölcsöző kapcsolatot a két könyvtáros
egyesület között, ezért vehette át az elismerést 2014. november 6-án,
az egyesület őszi szakmai napján.

A kitüntetettnek szívből gratulálunk!

Régi könyvek restaurálási munkálatai a Semmelweis Egyetem Központi Könyvtárban

Bevezetés

A Semmelweis Egyetem Központi Könyvtárának több mint tizenötezer kötetnyi igen értékes régi könyves állománya van, amelynek bizonyos darabjait a könyvtár 1828 óta, a Schordann Zsigmond által történt alapítás óta őrzi. A régi könyves különgyűjtemények hagyatékokból, adományokból gyarapodtak. Ma ezeket a következő részekre oszthatjuk:

- Győry Tibor örökbehagyott könyvei: Győry Tibor (1869-1938) orvos történész, egyetemi tanár nevéhez fűződik Semmelweis Ignác munkásságának nemzetközi elismertetése. A gyűjtemény 2229 darab, XVII. és XX. század között megjelent kötetet tartalmaz. Ez az állomány megtalálható az integrált könyvtári rendszerben.
- Muzeális állomány: az általános muzeális állomány a XVI-tól a XIX. századig terjedő állományrész, amely 1038 kötetet tesz ki. Ebben az állományrészben található a könyvtár legrégebbi dokumentumai, köztük a könyvtár legkorábban, 1500-ban megjelent darabja Avicenna *Canon*-a. Ez az állományrész is kereshető a könyvtár katalógusában.
- Régi Könyvek Tára: körülbelül 15 000 kötet, 2005-ben kerültek kiválogatásra a megjelenés éve és történeti jelentőségük szerint a könyvtár régi, orvosi szakrendek szerint felosztott állományából.
- Korányi Sándor örökbehagyott könyvei: báró Korányi Sándor (1866-1944) belgyógyász professzor, az MTA tagja. Iskolateremtő egyéniség, későbbi vezető belorvosaink többsége az ő tanítványa volt. A gyűjtemény 1572 kötetből áll.

A felsorolt különgyűjteményeken kívül a Központi Könyvtár őrzi a Semmelweis Egyetem Nagyvárad Téri Elméleti Tömb Közös Könyvtárának, az egyesített tanszéki könyvtáraknak az állományát is (pl. Kóréletani Intézet, Sebészeti Tanszék), ezek között szintén vannak muzeális könyvekből álló, elkülönített állományrészek. A régi könyvek megőrzése és állapotuk megfelelő szinten tartása, szükség esetén restaurálásuk, az állományvédelmi, konzerválási feladatok nagy és nemes felelősséget ró a könyvtárra.

Mivel a könyvtárban nincs restauráló műhely, lehetőség esetén különböző restaurátor cégeket vagy egyéni restaurátorokat kérünk fel a munka elvégzésére. Saját erőből sajnos,

szinte nem jut forrás a restaurálásra, így főképpen a Nemzeti Kulturális Alap támogatásából, illetve ritkábban adományokból, alapítványi, szervezeti felajánlásokból sikerül restauráltatni az értékes köteteinket.

Restaurálási munkák forrásai

A következőkben bemutatunk egy-egy példát a Központi Könyvtárban őrzött könyvek adományból, illetve alapítványi támogatásból történő restaurálására, konzerválására. Majd átfogóbban ismertetjük a Nemzeti Kulturális Alap¹ támogatásából megvalósult restaurálási, állományvédelmi munkákat, mivel az évek során a különböző nyertes pályázatokkal ebből a forrásból tudtuk a legtöbb könyvet restauráltatni, illetve az eddigi évek során – és reméljük, hogy a jövőben is így lesz – ez volt az a forrás, amelyre pályázva évről-évre bízhattunk, hogy tovább folytathatjuk a megkezdett munkát.

Régi könyvek restaurálása adományból

A Semmelweis Egyetem Központi Könyvtára ritkán kapott magánszemélytől olyan mértékű felajánlást könyvek restaurálására, mint a 2009-es évben, amikor Edward R. Perl², a University of North Carolina at Chapel Hill, Department of Cell Biology and Physiology professzora, a Semmelweis Egyetem díszdoktora ötmillió forint értékű felajánlást tett restaurálási célra. Ez a lehetőség Réthelyi Miklós professzor úr³ közbenjárásával történhetett meg. Edward R. Perl édesapja, Perl Ignác által kapcsolódott Magyarországhoz és a Semmelweis Egyetemhez, mivel édesapja magyar volt és orvosi tanulmányainak elején az Egyetem jogelődjében, a Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetemen tanult 1917-1919-között⁴. Bár Edward R. Perl nem beszélt magyarul, Réthelyi professzor tájékoztatásából tudjuk, hogy apja magyar tankönyveit a professzor a szobájában őrizte. Perl professzor az édesapja emlékére tette ezt a nagylelkű felajánlást a Semmelweis Egyetem részére. Ezt a tényt a restaurált könyvekben átlátszó papíron jeleztük. Az életrajzi adatokat kiegészítve sajnálattal írjuk, hogy Edward R. Perl professzor 2014. július 15-én elhunyt⁵.

Visszatérve az adományozásra, a felajánlott összeg keretéből megvalósuló restaurálásra összesen 26 kötetnyi nagy értékű régi könyvet választottak ki, amelyek restaurálási munkálatait 2010-ben fejezték be. A megújult kötetek között szerepeltek értékes és gazdagon illusztrált, egészsbőr kötésű anatómiai albumok, egy 1500-as évekből származó nagy alakú sebészeti enciklopédia, valamint herbáriumok díszes ábrákkal.

A 26 kötetből kiragadva néhányat rövid ismertetéssel együtt:

- *Tabulae Anatomicae, quae exhibent Musaei Anatomici Academiae Caes. Regiae Josephinae praeparata cerea. Perlustratae et commentae a Josepho Scherer. Paulus Johannus Weindl Tom. I-V. Vindobonae [1817-1820].* A cím fordítása: „Anatómiai albumok, amelyeket a József Királyi Anatómiai Múzeumban tartanak”. Gazdagon illusztrált, nagy méretű albumok barna bőrkötéssel.
- Régi könyvtári bibliográfia: *Bibliotheca realis medica. Francofurti, 1679.* Az orvostudomány könyvtár, XVII. századi orvostudományi bibliográfia, gazdagon illusztrálva.

- Kibédi Mátyus István: *Diaetetica, az az a jó egészség-megtartásának módját fundamentumosan elé-adó könyv I-II. Kolozsvár, 1762, 1766.* A XVIII. században élt erdélyi megyei orvos⁶ műve az életmódról és a táplálkozásról számos eredeti és helyes megfigyeléssel.
- *Theophrastus Paracelsus: Archidoxorum Theophrastiae pars prima. Libri novem de misteriis naturae. Köln, 1570.* A híres Paracelsus törvényeinek első része. Kilenc könyv a természet titkairól.

A tekintélyes adományból restauráltatott ritka és értékes régi könyveket 2010. szeptember 15-én a Semmelweis Szalonban rendezett kiállításon⁷ mutattuk be és köszöntük meg Edward R. Perl és Réthelyi Miklós professzor uraknak. Az adományozó sajnos, nem tudott eljönni, de levélben részletesen beszámoltunk neki mind a restaurálási munka haladásáról, mind a megrendezett könyvkiállításról és ünnepségről.

Restaurálás alapítványi támogatásból

A Semmelweis Egyetem Központi Könyvtára régi könyveinek restaurálásához, konzerválásához a következő forrás az alapítványi, szervezetek által nyújtott támogatás, amely alkalmanként szintén előfordul. 2011-ben a Balassa János Sebészeti Alapítvány támogatta a konzerválási munkákat Harsányi László professzor közbenjárásával. A támogatásból 86 darab, ún. vörös bomlásos sebészeti témájú könyv újult meg, amelyek a Semmelweis Szalonban vannak elhelyezve zárt, vitrines szekrényekben.

Az állományvédelmi munkára kiválasztott könyvek legfőbb jellemzője a bőrkötés vörösbomlása volt.⁸ A kötés gyengeségének következtében a táblák több helyen elváltak a könyvtesttől, a gerincbőr elengedett, tulajdonképpen a könyv lapozhatatlanná vált. E savasodási folyamat és egyéb károsodások miatt mindenképp szükséges volt a kötetek romlásának megállítása, esztétikai megjelenésének helyreállítása, amely természetesen a könyvek használhatóságának, kutathatóságának figyelembevételével történt meg. A konzerválási munkát Kovács Péter papír-, bőr- és könyvrestaurátor végezte, pontosan és nagy szakértelemmel. A munka során muzeális értékű könyvsorozatok és egyedi sebészeti szakkönyvek újultak meg, így például a *Handbuch der praktischen Chirurgie* című négy kötetből álló sorozat, amely 1900 és 1901 között jelent meg; Carl Heitzmann szerkesztésében a *Compendium der chirurgischen Pathologie und Therapie* című könyv 1869-ből és Sabatier, R. B. négykötetes műve az operációkról: a *De la médecine opératoire* című munka.

Restaurálás az NKA támogatásával/ támogatásából

A Nemzeti Kulturális Alap 1999-től kezdve biztosít lehetőséget restaurálási és állományvédelmi pályázatok benyújtására, így könyvtárunk ettől kezdve pályázik a támogatásra. Az eddigi években többnyire sikerült nyerni a pályázatokon, így kialakulhatott könyvtárunkban a folyamatos restaurálási, állományvédelmi munka.

A pályázatokhoz előzetesen kiválogatjuk a restaurálási vagy állományvédelmi munkára jelölt könyveket; legtöbbször egy restaurátor is segít a döntésben, hiszen ő jobban ismeri a könyvek károsodásait és a szükséges munka mennyiségét. Majd három restaurátortól kérünk árajánlatot, közülük választjuk ki azt a céget vagy egyéni restaurátort, akivel indulunk a pályázaton. Az anyagi szemponton túl szerepet játszik a választásnál az árajánlat-

ban szereplő munka leírásának részletessége, a szakmai felkészültség, és hogy a könyvtár számára a megfelelő minőségben készülne-e el a munka. Például arra törekszünk, hogy a régi könyveink ne modern hatású, színben az eredetitől elütő elemek bevonásával szülessenek újjá, hanem, hogy minél inkább tükrözzék az eredetét, rekonstruálva legyen az eredeti állapot.

A könyvek kiválasztásánál találkozunk többé-kevésbé penészes, rovar rágta, tintafoltos vagy egyéb foltot hagyó anyag maradványaival szennyezett kötetekkel; a kötéseket tekintve a bőrkötéseknél jellemző a vörös bomlás vagy vörös rothadás, a pergamenkötések pedig gyakran deformálódtak; de előfordul olyan kötet is, amelyik elhagyta a kötését, így teljesen újra szorul. A restaurátorok személyesen szokták megtekinteni az árajánlat elkészítéséhez a régi könyveket, így a találkozás során sokat tanulunk a különböző károsodások felismeréséről, súlyosságáról, a kötésfajtákról, valamint a könyv díszítéséről; sokszor felhívják a figyelmet egy-egy könyv könyvészeti unikális tulajdonságaira. A restaurálási munkálatok során is kerültek már elő a könyvekből olyan könyvjelzők, a borítóból régi nyomtatvány-töredékek vagy más megjelent művek töredékei, amelyekről nem is tudtunk. Így a restaurálás végéig sokszor új elemek is feltárnak a könyvekről, történetiségükről.

Ehelyütt az NKA restaurálási és tisztítási pályázatokat két csoportra bontva tárgyaljuk, a restaurálásokat 1999/2000 - 2004/2005 között és 2005/2006 - 2012/2013 között. A felosztás pusztán időbeli, hiszen a munka jellegében nem történt jelentős változás, amely alapján szét lehetne választani a restaurálási időszakokat, viszont a bemutatást megkönnyíti az időbeli felosztás. Úgy is mondhatnánk, hogy először bemutatjuk tervezett restaurálás kezdeteit, majd a folytatását. Azért adtunk meg év-párokat, mert így világosabb, hogy melyik évi restaurálásról van szó, mivel egy pályázati időszak úgy zajlik, hogy a pályázat meghirdetése év közepére vagy év végére esik és a következő év közepén vagy végén fejeződik be a munka.

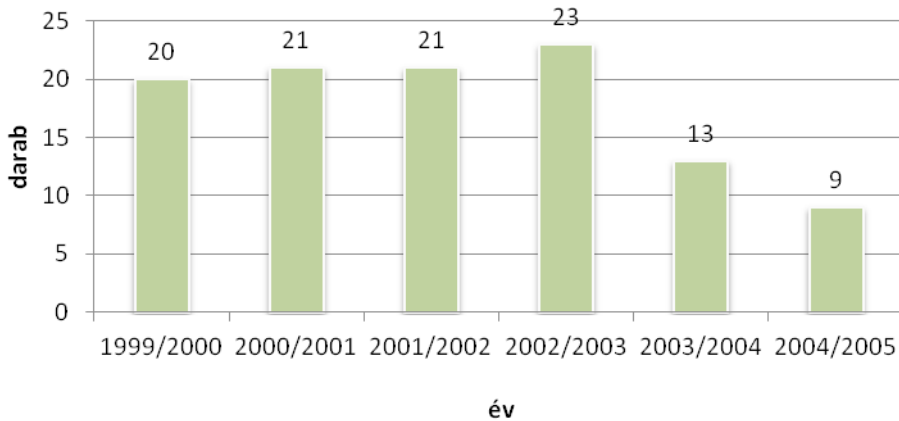
Restaurálás – az NKA támogatásával – 1999/2000 és 2004/2005 között

A Ssemelweis Egyetem Központi Könyvtárában az 1999-től 2005-ig tartó időszak volt a tudatosan felépített, tervezett restaurálási és tisztítási munkálatoknak a kezdete az NKA támogatásával. Megtörtént a régi könyves állomány restaurálási, állományvédelmi szempontokból való felmérése, és több részre osztva kiválasztásra kerültek a restaurálandó, tisztítandó kötetek, akár több évre előre tervezve. A pályázatoknál az NKA támogatása mellé az akkori kiírásnak megfelelően kötelező önrészt biztosított a Ssemelweis Egyetem. A restaurálási és tisztítási program elején főként az ún. római számos állományunkból válogattak könyveket, ezek a különböző orvosi szakterületek szerint felosztott, római számos jelzettel jelölt könyvek; például az I. az *Anatómia* szakja, a XI. a *Gyógy-szerészeté*, a XIV. a *Sebészeté*. 2005-ben az ezekből kiválogatott legértékesebb kötetekből alakították ki az ún. Régi Könyvek Tárát, amelyben ma a restaurált kötetek nagy része megtalálható.

A restaurált kötetek számának alakulását az alábbi grafikonon foglaljuk össze⁹. A mennyiségi adatok sok tényezőtől függttek, így a különböző régi könyvek károsodásának mértékétől (ha súlyosabb állapotban levő könyveket választottak, akkor kevesebb kötet

megóvása fért a keretbe), a javításhoz szükséges anyagok árától, valamint nem elhanyagolható módon a restaurálásra fordítható összegtől is.

Restaurált művek 1999-2005



A következőkben bemutatunk néhány könyvet, amelyek az első években újultak meg:

- Hippocrates kétnyelvű (görög és latin) munkájának, a *Magni Hippocratis coi Opuscula aphoristica semeiotico-therapeutica...* című 1748-as kiadása. Érdekességként az ára a nemzetközi régi könyves portálokon több mint 200 000 forint¹⁰. E kötetnek kijavították félbőr kötését, lapjai mosásra kerültek, így újra lapozható, anélkül, hogy további károsodást szenvedne.
- A közművelődésre szánt *Orvosi füvészkönyv* című munka 1813-as, Debrecenben készült kiadása. Szintén javítva lett a félbőr kötése, valamint pótlásra kerültek a kötésborító sarkai, és megtisztultak a könyv lapjai a különböző szennyeződésektől, így vöröses színű metszése visszanyerte régi elevenségét.
- Lenhossék Mihály Ignác *Physiologia medicinalis* című, 1816-ban kiadott élettani témájú könyve; a szerző Semmelweis Egyetem elődintézményének volt a tanára, majd a pesti egyetem dékánja és rektora is volt¹¹. A kötet félbőr kötését javították, kiegészítették, valamint kimoszták a könyv lapjait.
- A cseh származású anatómus és patológus Venceslav Trnka *Historia febris hecticae omnis aevi observata* című, 1783-ban kiadott művében a különböző lázas állapotokat vizsgálja. Trnka a nagyszombati Orvoskar Általános kór- és gyógyszeratan-tan székének vezetője volt, majd az Orvoskar rektora is a XVIII. század végén¹². Az egész bőr kötést javították, továbbá kipótolták a hiányzó részeket, eltávolították a szennyeződések mind a kötéstől, mind lapokról.

*Restaurálás és állományvédelmi munka – az NKA támogatásával –
2005/2006 és 2012/2013 között*

2005 után folytatódtak a restaurálási munkálatok⁹, az NKA továbbra is évente meghirdette a restaurálási pályázatokat. A 2005. évtől tisztítási, állományvédelmi munka támogatására is pályázott a könyvtár, ennek keretében nagyobb számú régi könyv újult meg; mivel ezek kevésbé károsodottak voltak, nem igényeltek teljes restaurálást, viszont a további károsodásmentes használatukhoz elengedhetetlen volt a kötetek fertőtlenítése, a bőrkötéseknél pedig a vörös bomlás kezelése, illetve a kötések javítása. A pergamenkötések esetében speciális oldattal tisztították meg a kötést, így újra az eredetihez közeli színében, állapotában biztosíthatjuk a kutatók számára. E tisztítási munkálatoknál jellemző volt, hogy egy-egy orvostörténeti szakra koncentrálni történt a kötetek kiválasztása; az egyik évben például az I., *Anatómia* szakhoz tartozó értékes régi könyvek kerültek tisztításra¹³. A restaurálási munkálatokban továbbra is igyekeztünk kiválasztani a leginkább restaurálásra szoruló, egyedi műveket, mind a római számos, szakrend szerint osztott állományból, mind az ún. muzeális állományból és a Györy különgyűjteményből is.

Az NKA által meghirdetett pályázatokban a 2012-es évben volt két nagyobb változás, miszerint nem írtak elő kötelező önrészt, ezzel együtt nevezési díjat kellett fizetni, valamint kialakították az online pályázati rendszert, a pályázatokat elektronikus formában kellett benyújtani. Így a Semmelweis Egyetem Központi Könyvtára e feltételekhez igazodva adta be pályázatait. Az elektronikus úton való pályázás egyszerűbbé tette a benyújtást azáltal, hogy kevesebb dokumentumot kellett postai úton beküldeni (magát a pályázatot és az elszámolását teljesen elektronikusan lehetett benyújtani, a regisztrációhoz kapcsolódóan voltak postán elküldendő dokumentumok). Ezen időszak alatt összesen 57 kötet régi könyv restaurálására kerülhetett sor, és 460 kötet újult meg a tisztítási, konzerválási munkák után.

A következőkben bemutatunk néhány, ebben a 2005 és 2013 közötti időszakban restaurált régi könyvet:

- Rácز Sámuel: *Notio potentiarum incitantium quam qua supplementum ad suam vitae notionem*.... Pesthini, 1805. című műve. A szerző 1777-től a Semmelweis Egyetem elődintézménye, a budai orvoskar élettan tanára volt, négy évig a dékáni és egy évig a rektori posztot is betöltötte ugyanott¹⁴. E latin nyelvű munkája szintén élettani témájú. A nyomtatott példány értékét növeli, hogy még nem található meg az interneten a digitalizált formája. A félbőr kötésű könyvnek levált az első kötéstáblája és a gerince, ezeket visszahelyezték, illetve pótolták a kötés hiányzó részeit, és kimosták a könyv lapjait.
- Pedanius Dioscorides *De medicinali materia libri sex*. Lugduni, 1552. című műve Joannes Ruellio szerkesztésében, amely az I. században élt görög katonaoorvos¹⁵ később összegyűjtött és szerkesztett, kommentált műveinek egyike. A mű az ókori görög szerző szakterületéről, a botanikáról szól, gazdag illusztrációk mellett leírja a növények görög és latin nevét, ismerteti a gyógynövényeket, azok hatásait, így hasznos forrás a farmakognózia történetét kutatóknak. A régi könyv ritkaságát mutatja, hogy a nemzetközi portálokon közel egymillió forintért kínálják egy 1550-ben megjelent példányát¹⁶. A kötet erősen penészes volt, fertőtlenítésre, tisztításra került, kipótolták, javították a lapjait és a kötését.

- Steidle János, a bécsi egyetem tanárának bábamesterségről szóló, német nyelvről fordított, *Magyar bábamesterség* című műve (Bécs, 1777), amelyet Szeli Károly bába mesterség szakterületű orvosdoktor fordított¹⁷. A kötet gazdagon illusztrált, számos kihajtható ábrát tartalmaz, többek között a magzatról, az anyaméhben való helyzetéről. A könyv gerince hiányos volt, a kötésborítói leválóban voltak, táblái sérültek, oromszegői szintén hiányosak. A kötéstáblákat pótolták a hiányos részekben, a többi részben megtartották az eredetit, az oromszegőket kiegészítették, valamint a kötet lapjait, kihajtható ábráit is megtisztították.
- A Nicolas de Blegny által szerkesztett *Zodiacus medico-Gallicus, sive miscellaneorum curiosorum, medico-physicorum sylloge*. Genevae, 1682-1686. című kolligátumos mű, amely az első orvostudományi folyóirat¹⁸ latin nyelvű számaikat tartalmazza. Fontos forrás mind az orvostudomány történetének, mind a könyvészet kutatásához. A restaurálás előtt a kötet lapjain sótartalmú fehér foltok látszottak, a metszésén rovarragások nyoma volt észrevehető, a kötését elhagyta. A könyv új kötést is kapott, a lapok mosásával eltávolították a foltokat, valamint kipótolták a hiányos lapokat, végül a kötet védőtokot kapott.

A 2010. utáni restaurálási és tisztítási munkálatokról a Semmelweis Egyetem Könyvtárának honlapján, a Források-Régi könyveink-Restaurálás (<http://lib.semmelweis.hu/nav/restauralas>) és a Pályázatok-NKA-Restaurálás-tisztítás (http://lib.semmelweis.hu/nav/nka_restauralas) menüpontok alatt tekinthetők meg képgalériák a restaurálás, a tisztítás folyamatáról.

Összefoglalás

A fentebb bemutatott restaurálási és állományvédelmi munkálatok során a 15 év alatt összesen 736 kötet régi könyv újult meg. Ebből a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával összesen 624 kötet, amelyből 460 kötetet tisztítottak, konzerváltak a szakemberek; a többi restaurálásra került. Noha ez a szám töredéke a több mint 15 000 ezer kötetből álló régi könyves gyűjteményünknek és az azon belül restaurálásra, konzerválásra szoruló köteteknek, igyekeztünk és igyekszünk minden lehetőséget megragadni további könyvek restaurálására, tisztítására.

Ezúton is szeretnénk köszönetet mondani a Semmelweis Egyetem Könyvtára számára a régi könyvek restaurálására és konzerválására nyújtott támogatásért mind a Nemzeti Kulturális Alapnak, mind az egyéni adományozóknak, mind a szervezeteknek. Reményünket fejezzük ki, hogy a restaurálási munka töretlenül tovább folytatódnak – Seneca mottója jegyében: „*Multum adhuc restat operis, multumque restabit, nec ulli nato post mille saecula pracludetur occasio aliquid adjiçendi*” (Seneca, Epistola LXIV.). „*Sok van hátra még a munkából, sok is fog hátra maradni, és ezer év után sem, senkinek sem zárul be a lehetőség, hogy valamit hozzátegyen*”.

JEGYZETEK

1. Nemzeti Kulturális Alap <http://www.nka.hu> [2014-07-21]
2. Edward R. Perl, MD. Faculty & Stuff – Department of Cell Biology and Physiology. Chapel Hill, University of North Carolina. <https://www.med.unc.edu/cellbiophysio/faculty/perl> [2014-07-21]

3. Dr. Réthelyi Miklós. Szentágothai János Labor. Budapest: Semmelweis Egyetem, Anatómiai, Szövet- és Fejlődéstani Intézet: <http://www.szentagothailab.sote.hu/hun/index.html?munkatarsak/rethelyi.htm> [2014-07-21]
4. Semmelweis Egyetem Levéltár. 2/c6. kötet. Távozási bizonyítványok 1919/20. tanév 241-480. p.
5. Edward R. Perl, MD, 1926-2014. Vital Signs. Chapel Hill: University of North Carolina <http://news.unchealthcare.org/som-vital-signs/2014/july-24/edward-r-perl-md-1926-2014> [2014-07-25]
6. Mátyus István (2001). In Kenyeres Ágnes (szerk.). Magyar Életrajzi Lexikon. <http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC09732/10232.htm> [2014-07-08]
7. T.K. (2010): Újjászületett könyvek. = *Semmelweis Egyetem*, 11(8), 21. http://www.semmelweiskiado.hu/folyoiratok/xi_evfolyam_8_szam_2010_oktober_11_folyoirat/ [2014-07-21]
8. Kovács Péter. Restaurátori állapotleírás. <http://lib.semmelweis.hu/app/getFile&cid=832> [2014-07-08]
9. Semmelweis Egyetem Központi Könyvtár. Restaurálási és tisztítási pályázati dokumentációk. Budapest, 1999-2013.
10. Hippocrates. Magni Hippocratis Coi, Opuscula... 1748/47. antiquariat.de. http://www.antiquariat.de/?i=VI20859392_VI [2014-07-18]
11. Lenhossék Mihály Ignác. Rektorok. Galéria. Semmelweis Egyetem Baráti Köre. Budapest, Semmelweis Egyetem Baráti Köre. <http://baratikor.semmelweis.hu/galeria/page.php?id=19> [2014-07-08]
12. Trnka Vencel. Rektorok. Galéria. Semmelweis Egyetem Baráti Köre. Budapest, Semmelweis Egyetem Baráti Köre. <http://baratikor.semmelweis.hu/galeria/page.php?id=13> [2014-07-08]
13. Semmelweis Egyetem Központi Könyvtár. Tisztítási pályázati dokumentáció. Budapest, 2007/2008.
14. Rác Sámuel. Rektorok. Galéria. Semmelweis Egyetem Baráti Köre. Budapest, Semmelweis Egyetem Baráti Köre. <http://baratikor.semmelweis.hu/galeria/page.php?id=14> [2014-07-08]
15. Pedanius Dioscorides. (2013). In Encyclopædia Britannica. <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/164412/Pedanius-Dioscorides> [2014-07-08]
16. Dioscorides: De medicinali materia... Maremagnum. <http://www.maremagnum.com/libri-antichi/de-medicinali-materia-libri-sex-ioanne-ruellio-interprete/76151891> [2014-07-18]
17. Fekete Sándor. A babaoktatás története Magyarországon. http://www.orvostortenet.hu/tankonyvek/tk-05/pdf/4.11.2/1970_055_056_fekete_sandor_babaoktatás_tortenete.pdf [2014-07-08]
18. Nicholls, Albert G. (1934). Nicolas de Blegny and the first medical periodical. = *Canadian Medical Association Journal*, 31(2), 198-202.

Mátyás Melinda – Szluka Péter – Vasas Lívía – Batiz Judit



A könyvtár új útjai

Az MKE Társadalomtudományi Szekciójának és a Budapesti Corvinus Egyetem (BCE) Központi Könyvtárának közös szervezésű, 2014. október 30-án megrendezett mini konferenciája a *Korszerű szolgáltatások – kreatív felhasználóknak* alcímet viselte. 2012 óta ez már a harmadik mini-konferencia volt, ahol aktualitásokkal, a könyvtárak működését érintő kérdésekkel, új szolgáltatásokkal, új módszerekkel, technikákkal ismerkedhettek meg az érdeklődők.

A 2012-es szakmai nap arra keresett választ, hogy a digitális kor hogyan és mennyiben befolyásolja a könyvtárak szerepét és működését. A technológiai fejlődés, az egyre bővülő új kommunikációs eszközök megjelenése, a digitális világ a könyvtáraktól és a könyvtárosoktól is más, újfajta szerepet követel. Miként tudnak a könyvtárak ezekhez a változásokhoz igazodni, erről hallhattak a konferencia résztvevői Nagy Zsuzsannától, a Budapesti Corvinus Egyetem Központi Könyvtár főigazgatójától *Könyvtárak határok nélkül? A tudományos könyvtárak elmosódó határai* című előadásában, Béniné Virág Máriától, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár informatikai osztályának vezetőjétől *A távhasználat erősödése a könyvtárakban – új eszközök a célközönség elérésében* című előadásában, valamint Szivi Józsefétől, a BCE Központi Könyvtár (volt) gyűjteményszervezési igazgatójától *Új utak és egy TÁMOP projekt viszonya* címmel tartott előadásában, amivel a *Tudásdepó-Tudásvásár* projektet mutatta be.

A 2013-as mini-konferencia a web 2.0 és a közösségi háló lehetőségeinek könyvtári kihasználásáról szólt. Nagy Nikoletta (Városi Könyvtár Jászberény) és Börzsönyi Nóra (BCE Központi Könyvtár) osztotta meg tapasztalatait a témával kapcsolatban. Az Országgyűlési Könyvtár fejlesztési koncepcióját és a digitalizálás folytatását Markója Szilárd, a könyvtár igazgatója ismertette.

2014-ben a mini-konferencia alcíme *Korszerű szolgáltatások – kreatív felhasználóknak* volt. Két előadás két nagy múltú könyvtár kettős funkciójú jelenéről, két előadás pedig a könyvtárosok tudományos kutatást, publikációt támogató munkájáról szólt.

Az első előadást Nagy Zsuzsanna (Budapesti Corvinus Egyetem Központi Könyvtár) tartotta *Hagyomány és lelemény az egyetemi könyvtárakban. Könyvmúzeum és/vagy innovatív vállalkozás* címmel, illetve alcímmel. A főigazgató asszony előadásának elején bemutatta az egyetemi könyvtárak környezetét, többek között az intézmények állandó és változó feladatait, módosuló tevékenységét, valamint azt, hogy milyen szereplők alakítják a feladatokat és a szereplők között milyen kapcsolat van. A négy meghatározó tényező: a jogszabályalkotó állam, a felhasználó, a könyvtár és a fenntartó. Ezt követően sorra vette az egyetemi könyvtárak hagyományos tevékenységi köreit, valamint az intézmények előtt

álló újabb szerepeket, feladatokat. A hagyományos tevékenységek sorában említette a gyűjteményépítéssel kapcsolatosakat, beleértve az állományasztás fontosságát is. Ide tartozik a (máshonnan is átvehető) bibliográfiai feldolgozó munka, valamint az olvasótermi szolgáltatás is, amelynél egyre hangsúlyosabb a tanulási tér fontossága, az együtttanulásra való igény kielégítése, amelyet a könyvtár csoportos tanulószobák biztosításával igyekszik megoldani. A járulékos szolgáltatásoknál a másolás és a nyomtatás használata csökkent, a szkennelés mennyisége nőtt.

Az újabb szerepek és tevékenységek kapcsán előadónk többek között az elektronikus tartalmak hozzáférése során szükséges intuitív, egyszerű kereső felületek (Google-érzés) iránti igényről beszélt. Az integrált könyvtári rendszerekkel szemben komoly az elégedetlenség mind a könyvtárosok, mind pedig a felhasználók részéről, mivel ezek a rendszerek nem mindig tudnak egyéb rendszerekkel együttműködni (interoperabilitás hiánya), sokszor pedig redundáns munkafolyamatokat indukálnak. A jövő irányának tűnik a szoftver mint szolgáltatás (SaaS modell). Az újabb tevékenységek kapcsán került szóba a mobil eszközök terjedése, kiemelve ebben a körben a BYOD, azaz a Bring your own device! (Hozd a saját eszközeidet!) jelenséget, amely Európában már a tetőzés jeleit mutatja.

A régi szerephez kapcsolódó új tevékenységek körében az oktatás, a tanulás és ezen belül az információs írástudás támogatását hangsúlyozta. Az oktatás támogatásával összefüggésben kiemelte, hogy már nem a könyvtár a tananyag egyedüli szolgáltatója, ugyanakkor fontos, hogy a könyvtár részt vegyen az e-learning rendszerben, mert jogkezelési feladatai vannak. Szó volt az intézményi elektronikus tankönyvkiadásról, a különböző digitális gyűjtemények (pl. Digitális Tankönyvtár) fontosságáról. A szabadon hozzáférhető, nyílt oktatás támogatásában új irányok is megjelentek, ilyen például a MOOCS, azaz a massive open online course (tömeges nyílt online kurzus), amelynek célja, hogy a hagyományos anyagok (videó, olvasás) mellett interaktív használói fórumokat is biztosítson, ezek segítenek a diákoknak és az oktatóknak a közösségek kialakításában (példák: EdX, Coursera, Udacity, Ivercity).

A könyvtár fontos tevékenysége az oktatás, tanulás támogatása. Az információs írástudás (meta-műveltség) segítésére tanrendbe beilleszthető moduláris képzéseket és egyedi tréningeket tartanak. A könyvtárosok különféle szakterületeknek megfelelő segédleteket, segédanyagokat dolgoznak ki. Fontos a közösségi hálók szerepe e támogató munkában. Az oktatás és a tanulás támogatása kapcsán nélkülözhetetlen a könyvtár értékének demonstrálása. A mennyiségi és a minőségi mutatók egyaránt fontosak, de az eddigi statisztikák helyett új mutatókat kell kitalálni, amelyek bizonyítják, hogy a könyvtár működtetésébe befektetett eszközök milyen megtérülést hoznak, például jobb lettek-e a hallgatók eredményei, csökkent-e a lemorzsolódás. Lényeges, hogy a könyvtár értékét be kell mutatni minden érdekeltnek, így például a fenntartónak és a felhasználóknak is. Nagy Zsuzsanna felhívta a figyelmet a „value of academic libraries” projektre (http://www.ala.org/acrl/sites/ala.org.acrl/files/content/issues/value/val_report.pdf), amely az ACRL (Association of College and Research Libraries, USA) kezdeményezése, és olyan kutatásokat, tudományos módszereket mutat be, amelyek a tudományos szakkönyvtárak „teljesítményét”, „hatékonyágát” próbálják mérni.

Az egyetemi könyvtárak újabb tevékenységei sorában említette főigazgató asszony a kutatás támogatását, a felsőoktatási törvénybe is nemrég bekerült intézményi tudásmenedzsmentet, ez utóbbi vonatkozásában a tudománymetriai szolgáltatásokat, a külön-

böző repozitóriumokat. A repozitórium az egyetemeken és kutatási intézményekben működő dokumentumszerver, amely tudományos publikációk archiválására és azok díjmentes hozzáférhetővé tételére szolgál. Az előadó említett néhány példát (DART-Europe, CORE, Open Aire) is.

A könyvtárosoknak egyre nagyobb a szerepük a kutatási adatok kezelésének támogatásában is, vagyis az adatok gyűjtése, kezelése és megőrzése is fontos feladat, hiszen így állnak össze a nyílt hozzáférésű adatrepozitóriumok. Kialakulóban van az adatkönyvtárosi szakma, az új könyvtári szolgáltatásokhoz kapcsolódóan pedig különböző segédletek, útmutatók is megjelennek. Ilyen például a European University Institute kiadványa, a EUI Library Research Data Guide (<http://www.eui.eu/Research/Library/ResearchGuides/Economics/ResearchDataGuide.aspx>).

A főigazgató asszony az egyetemi könyvtárak sikerhez vezető útjának legfontosabb elemei között említette a kommunikáció, a marketing, a publicitás fontosságát, azaz: „Merjünk sikeresek lenni”! Szintén elengedhetetlen a sikerhez a szakmai érdekképviselet megléte, az új lehetőségek keresése, a ki nem elégített igények feltérképezése, a változtatás, a kockázat vállalása, a „startup” (innovatív, vállalkozó, „piacképes”), és a kudarcúró gondolkodás elsajátítása. Az előadás végén elhangzott, hogy „Nyugodjék békében!”, azaz a régi könyvtármodellt, valamint a könyvtár-, illetve könyvmúzeumról alkotott képet és az ehhez kötődő gondolkodásmódot el kell engedni, és jóval nagyobb teret kell adni a könyvtárakban az innovatív, vállalkozó típusú gondolkodásnak, szemléletnek, természetesen megtartva a „hagyományos” képből a jövőbe mutató, előreivó elemeket. Örök közhely, hogy a megvalósítás csak együttműködéssel lehetséges!

A második előadás előzménye a soproni vándorgyűlésen, a Társadalomtudományi Szekció szervezte délutáni szekcióban zajlott. A legizgalmasabb előadás Dudás Anikó tudományszervezési referens (Pázmány Péter Katolikus Egyetem) (társszerzők: Hajnal Ward Judit könyvtáros és William Bejarano tudományos munkatárs – Rutgers Egyetem, USA) *Tudományos szelfi: szerzői profilok az interneten* című volt. Ezt egészítette ki Lukácsné Varga Judit korreferátuma (Megjelent: *Könyvtári Figyelő* 2014. 3. számában.) A „tudományos szelfi” kifejezést Hajnal Ward Judit találta ki, aki így írt erről: „Az interneten való önmegjelenítési hullámtól és a gyors ütemben elterjedő közösségi alkalmazásoktól a tudományos élet, sőt a könyvtárak sem maradnak érintetlenek. A tudósok belátták, hogy ha minden új eszközzel hatással van a tudományos kommunikációra, akkor szerencsésebb, ha átveszik az uralmat saját tudósprofiljuk fölött, és maguk alakítják a saját magukról megjeleníteni kívánt képet”.

A mini konferencián elhangzott második előadás a vándorgyűlési megismétlése volt, Lukácsné Varga Judit osztályvezető, (BCE Központi Könyvtár) tartotta *Á la Corvinus – oktatói profilszeletek* címmel. Előadásában a legnevesebb közgazdászokról szóló TOP25 listán szereplő, illetve a Corvinus Egyetem oktatói közül választott ki neveket, hogy bemutassa, a kutatóknak milyen web 2.0-s tudományos profiljai vannak. Minden kutató esetében alapvető, hogy legyen MTMT (Magyar Tudományos Művek Tára) profilja. Emellett több tudományos profil is létezik, amelyet az oktatók érdeklődésüknek, koruknak megfelelően használnak, (vagy nem használnak), ezek a következők: ResearchGate, Google Scholar, LinkedIn, RePEC (Research Papers in Economics), Academia.edu.

Az oktatók a könyvtár segítségével tanszéki, egyéni honlapot is kialakíthatnak, és van, aki a Facebookot is használja a hallgatókkal való kapcsolattartás során. Lukácsné Varga Judit elmondta, hogy a kutatók általában saját maguk intézik az ügyeiket a tudományos

hálózatok területén. A könyvtárosok segítségével a „középmezőnytől” a „leamaradottakig”, illetve a kissé bátortalanabb kutatók esetében szükséges.

A harmadik előadást Hoffmann Ádám osztályvezető (BCE Központi Könyvtár) tartotta *Repozitórium a tudományos publikációk nagyobb láthatóságáért. A Corvinus Kutatások négy éve* címmel. Az előadó a *Corvinus Kutatások* adatbázist (repozitóriumot) mutatta be, amely az egyetemen keletkező szellemi termékek, tudományos eredmények digitális formában való összegyűjtésére, hosszabb távú megőrzésére és azoknak a hazai és nemzetközi szakmai közéletben láthatóvá tételére szolgáló online gyűjtemény. A repositórium 2010 őszétől működik; elérhetősége: <http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/>

A repositóriumban tudományos publikációkat, azaz cikkeket, konferencia-előadásokat, műhelytanulmányokat, könyveket és könyvrészleteket találunk. Jelenleg kb. 1400 dokumentumot tartalmaz az adatbázis. A publikációk feltöltése történhet önállóan is, de többnyire a könyvtáros által történő feltöltés szerepel nagyobb súllyal. A jelenlegi dokumentumnak mindössze csak a 15–20 százaléka került a repositóriumba önfeltöltéssel. Maga az önfeltöltés egyszerű dolog, egy felhasználóbarát, jól kezelhető felület (űrlapot) kell kitölteni. Az önfeltöltéshez a regisztráció után e-mailben kell jogosultságot kérni. Lehetőség van a feltöltésre az MTMT-n keresztül is, a SWORD protokoll segítségével. A dokumentumok esetében a pdf a szabvány, magát a repositóriumot az E-prints repositórium-kezelő szoftver működteti (<http://www.eprints.org/>). A betöltött adatokat és a feltöltött fájlokat a könyvtárosok ellenőrzik, mivel a feltöltött anyagok jogszerűségét is biztosítani kell.

A formai megjelenés mellett a tartalmi feltárás is fontos, a közelmúlt újdonságai sorában említette az előadó a JEL Classification System alkalmazását, mint párhuzamos tárgyszó rendszert. A JEL osztályozási rendszer a közgazdaságtudomány területén megjelenő irodalom (cikkek, disszertációk, könyvek, könyvismertetések) osztályozására szolgál. (JEL = Journal of Economic Literature; <https://www.aeaweb.org/econlit/jelCodes.php>)

A repositórium-kompatibilis hazai (MTMT) és jó néhány nemzetközi projekttel is megismerkedhettek a hallgatók, mint az Economists Online (időközben megszűnt), Open Air, EconBiz Partnership, RePEC (Corvinus Economics Working Papers), ez utóbbiba a Corvinus Kutatások eredményei automatikusan átkerülnek.

A negyedik előadást Rózsa Dávid főigazgató-helyettes tartotta (Központi Statisztikai Hivatal Könyvtára) *Szakkönyvtár a holnap határán. A KSH Könyvtár, mint kulturális központ és tudományos műhely* címmel. A KSH Könyvtár az a könyvtár Budapesten, amely a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár mellett leginkább törekszik közkönyvtári szolgáltatások nyújtására. Frekvenciált helyszíne, a gyűjtemény minősége és nagysága (több mint 900 ezer kötetes állománya), kötelepéldány-jogosultsága indokolta a nyitást a II. kerületi lakosok felé. 2012 óta kölcsönözhetnek is, ezzel ugrásszerűen megnőtt a látogatók száma. Fontosnak tartják a közösségi programok szervezését, kulturális értékek közvetítését ugyanúgy, mint a szaktudás-termelésben (önálló kutatásokkal és kiadványokkal) való erőteljes részvételt annak érdekében is, hogy a lassan 150 éves könyvtár megújulhasson. A közösségi programok részeként folyamatosan fogadnak csoportokat, különféle rendezvényeket szerveznek (mesédélutánok, családi társasjáték klub, szakmai beszélgetések, kiállítások), de ide kapcsolódik a középiskolákkal való jó kapcsolat fenntartása is. Közkedvelt szolgáltatás a „Születésnap csomag” készítése, amellyel nagy bevételre tett szert a könyvtár.

A KSH honlapján található „tudásbázisokban” digitalizált statisztikai kiadványok érhetők el (Fényes Elek – tudásbázis, Statisztikai tudásbázis – pl. Statisztikai évkönyvek 1885-től 1910-ig). Itt érhető el a *Népszámlálási Digitális Adattár (Néda)* is, amelynek célja a nyomtatott népszámlálás-kötetek szabadon hozzáférhetővé tétele az interneten. Az adattár több mint 360 kötetet tartalmaz, és két évszázad (1784-1996) anyagát fogja át (<http://konyvtar.ksh.hu/neda>). A digitalizálás során – a MANDA program keretében – folytatják a *Magyar statisztikai közlemények* 1902 és 1943 között megjelent 116 kötetének digitalizálását. Várhatóan 2015-ben ér véget a munka, és a KSH honlapján is elérhető lesz.

A könyvtár, mint kutatóműhely több fontos sorozatot is megjelentet, így például a *Számok és történelem* címűt, amely az 1970-es évek elején indult, amikor is három kötet jelent meg. A sorozatot idén indították újra, és nemrég jelent meg itt Sebők László összeállításában *Az 1949. évi népszámlálás anyanyelvi és nemzetiségi adatai településként* című kiadvány. A KSH új sorozatot is indít *Statisztikai történetek* címmel, amelyben a statisztika- és népességtudomány nagy alakjainak életrajzait olvashatjuk. Az off-line kiadványok sorában az Arcanummal közösen készítették el a *Magyarország történeti helynévgyűjtő* sorozatot, a *Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatalának közleményeit*, valamint a *Néda* off-line formáját.

A kutatástámogatás és tudásmenedzsment részeként indították el a Digistat rendszert, ebben összegyűjtik az elektronikusan elérhető nemzetközi statisztikai kiadványokat. Ez a vállalkozás a kiváló nemzetközi kapcsolatainknak, 209 élő nemzetközi cserepartnerünknek is köszönhető. Folyamatban van egy értelmező, kétnyelvű statisztikai szótár létrehozása is (várhatóan 2015-2016-ban készül el), valamint kísérleteznek egy hivatkozásokat kereső szolgáltatással is (Mathias adatbázis), amely a magyar nyelvű statisztikai szakirodalom irodalmi hivatkozásait gyűjtené össze.

A szakkönyvtár a *Területi Statisztika* című kiadvány, valamint annak előlapjai cikkeinek analitikus feltárását is végzi, valamint az MTMT-ben is adminisztrálja a KSH kutatóit, illetve munkáikat.

Varga Tímea – Villám Judit



25 éves az informatikus könyvtáros képzés a Debreceni Egyetemen

Az egyre növekvő társadalmi és szakmai igényekre válaszul a hazai egyetemek közül a budapesti ELTE után másodikként a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem indította el 1989-ben a könyvtáros, majd informatikus könyvtáros képzést -- a kezdeti dilemmák után, jó döntéssel a Természettudományi Karon, előre látva a szakterület informatika irányában történő innovációját. Az új szakot a Matematikai Intézet fogadta be, a Komputergrafikai és Könyvtárinformatikai Tanszék keretében folyt az oktatás két főállású tanárral és külső óraadókkal, például az OSZK-ból, a Bessenyei György Tanárképző Főiskoláról, a Hajdú-Bihar Megyei Könyvtárból. Az induló szak minden szükséges segítséget megkapott az egyetem, a kar, az intézet vezetésétől. A képzés tartalmában a kezdetben egymás mellett szereplő könyvtári és informatikai stúdiumok könyvtárinformatikaivá alakultak, a könyvtárakban alkalmazott informatikai ismeretek kimunkálásával. Az Informatikai Kar megalakulása óta a szakterület a Könyvtárinformatikai Tanszék feladata.

A Művelődésügyi Minisztérium mellett működő Könyvtárosképzési és Továbbképzési Szakbizottság tagjaként részese voltam az induló tanterv kidolgozásának, majd módosításainak, később a szakirányok tematikái, óratervei kimunkálásának. Az első években óraadóként, majd 1993-tól főállású adjunktusként húsz éven át több alapozó tárgy oktatását láttam el nappali és levelező tagozatokon, így lehetőségem volt végigkísérni a képzés eddigi teljes intervallumát: alakulását, eredményeit.

A képzés 25 éves évfordulója alkalmából 2014. november 14-én a Debreceni Egyetem Informatika Kara Könyvtárinformatika Tanszéke konferenciát és kerekasztal beszélgetést rendezett nagy érdeklődés mellett. A konferencia levezető elnöke Gilányi Attila mb. tanszékvezető elsőként a Kar dékánját, Mihálydeák Tamást kérte fel köszöntője megtartására, majd őt követte a Debreceni Egyetem vezetése képviselőjében Bartha Elek rektorhelyettes köszöntője. Virágos Márta, a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtára (DEENK) főigazgató-helyettese felszólalásában kiemelte, hogy a könyvtár a képzés teljes időszakában a hallgatók gyakorlólhelyeül is szolgált, sőt, sokan közülük itt találták meg munkahelyüket is.

Bényei Miklós címzetes egyetemi tanár személyes emlékeit idézte fel a képzés megindulásától napjainkig eltelt időszakról, a képzés történetét is áttekintve. Ezt követően a

szakon végzett hallgatók előadásait hallgathatták meg a résztvevők. Karácsony Gyöngyi a DEENK főigazgatója *Emberi erőforrás fejlesztés és tudásmenedzsment a könyvtárban* címmel fogalmazta meg a könyvtár legaktuálisabb feladatait. Burmeister Erzsébet, a Miskolci Egyetemi Könyvtár, Levéltár, Múzeum főigazgatója *ELDORÁDÓ és MATARKA* címmel beszélt az új könyvtárinformatikai fejlesztésekről, majd Baranya Péter a Piarista Központi Könyvtár vezetője adott széles körű áttekintést az egyházi könyvtárak adatbázis-fejlesztéseiről.

A volt hallgatók előadásait színesítették visszaemlékezéseikkel, egykori egyetemi élményeikkel, utólag is megerősítve a képzés magas színvonalát.

A könyvtáros életpályamodellről folytatott kerekasztal beszélgetés moderátora Eszenyiné Borbély Mária volt, aki szintén a Debreceni Egyetemen kapott diplomát, jelenleg a tanszék adjunktusa, egyben az MKE elnökségének tagja. A szakmai beszélgetés során egyetértés született többek között abban, hogy a könyvtáros képzés jelenleg meglévő minden szintjére szükség lesz a jövőben is, a szakmai generációváltás szakemberigénye szükségessé teszi a felvételi követelmények szigorú átgondolását, és a szakkönyvtárakban dolgozó szakemberek számára megoldást kell találni a könyvtárosi egyetemi továbbképzési szakok indítására. E gondolatokat a képzőhelyek képviselői és a különböző könyvtár típusok vezetői fogalmazták meg, észrevételeikkel segítve a 2014. november 26-án a Könyvtáros Életpálya Munkabizottság által megrendezett tanácskozás munkáját.

A képzés 25 évét áttekintve megállapítható, hogy a folyamatosan megújuló tantervek megfelelően követték, esetenként megelőzték a szakma elvárásait, új irányait; a negyed század alatt az egyetem több mint ötszáz magasan képzett szakembert adott a hazai könyvtáraknak. Többek között nemzeti könyvtáraink főigazgatóit, számos szak- és közkönyvtár felső- és középszintű vezetőit, iskolai könyvtárak vezetőit, akik a szakma megújításában is fontos szerepet vállaltak, illetve vállalnak.

A képzés felfutása a 1990-es évek második felére, a 2000-es évekre tehető, ekkor alapoztuk meg a színvonalas oktatás feltételeit, például a dokumentumok tartalmi és formai feltárása gyakorlására különböző témájú, műfajú, formai jegyekkel rendelkező példakönyvtárat állítottunk össze és fejlesztettünk; egyetemi jegyzetekkel és szöveggyűjteményekkel segítettük a hallgatók felkészülését. Évről évre felmérést végeztem az I. évfolyamos hallgatók körében, hogy képet kapjunk arról, milyen ismeretekkel rendelkeznek választott szakjukról. Sok esetben a kérdéseket sem értették, számukra addig jórészt csak kölcsönzés és a helyben olvasás jelentette a könyvtárat; a közoktatásban bevezetett könyv- és könyvtárhasználati ismeretek elkerülték őket. Így az oktatást az elmaradt ismeretek pótlásával kellett kezdeni. Az elméleti oktatás élővé tételére az egyetemen szokatlan, a hallgatók körében igen népszerűvé vált módszereket alkalmaztam. Például az olvasáspedagógia stúdium keretében többek között a hallgatók könyvtáros pályaképeket készítettek az általuk példaképként tisztelt könyvtárosokról, és arról, hogy ők mit várnak a következő könyvtáros generációtól. A pályaképeket bemutatva, elemelve a hallgatók érzelmileg is közelebb kerültek választott szakterületükhöz. Szituációs játékok formájában ismerkedtek a szolgáltatók és felhasználók kapcsolatrendszerével, maguk ítélték el a helytelen viselkedést és találhattak rá a mintakövetőkre. Az ilyen típusú foglalkozások a hallgatókat is közelebb hozták egymáshoz, jó alkalmat teremtve egymás megismeréséhez, barátságok születésére és elmélyülésére, amelyek a diploma megszerzése után is tovább

élnék. A jó tanár-diák, diák-diák kapcsolatok egyik fokmérője a hallgatók által rendezett jó hangulatú és emlékezetes szakestek voltak.

Az elkötelezett tanári munka eredményeként a szakórákon kívül is lehetőség nyílt a hallgatók számára a szakmával való szélesebb körű ismerkedésre, elősegítve a könyvtáros hivatás kialakulását. Példaként említem a könyvtárszakmai utakat, a könyvtáros vándorgyűléseken, illetve az MKE szekciói rendezvényein való részvételt, a Kovács Máté Körben való tevékenységet – ezt kiterjesztettük más szakos érdeklődő hallgatók számára is; de említhetem a tíznapos nyári olvasótáborok szervezését, tematikájuk kidolgozását és megvalósítását is. Egyre több hallgató vett részt a tudományos diákköri munkában, megszorodtak az OTDK-n elért sikerek, bekapcsolódtak az egyetem tehetséggondozó programjába, szakmai konferenciák szervezésébe, ahol előadóként is részt vettek, és pályadíjakat nyertek a Kovács Máté Alapítvány által meghirdetett pályázatokon. Ennek a munkának is köszönhetően esetenként a tanszék oktatói létszámának fejlesztésekor itt végzett kiváló hallgatóink lehettek kollégáink.

A szakterületre való rálátást jól segítették a szakfelügyelői munkám során szerzett tapasztalataim, s az ezekben az években eleven külkapcsolataim is. E körbe tartoztak európai tanulmányútjaim mellett a kassai Faculty of Science Safarik, a kolozsvári Babes-Bolyai Tudományegyetem, az amszterdami városi könyvtár, az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület

Megtiszteltetés számomra, hogy a szak indításában, fénykora alakításában részt vehettem. Kívánom, hogy a jelenlegi nehéz helyzeten túljutva újabb nagy sikerek szülessenek, s a debreceni képzés is járuljon hozzá a nemzeti könyvtárkultúra megtartásához és szintemeléséhez.

Suppné Tarnay Györgyi

Újszerű kezdeményezések az olvasás népszerűsítésére

Stadtlezen – szabad ég alatt szabad az olvasás

Az elmúlt években újabbnál újabb ötletek jelentek meg világszerte az olvasás népszerűsítésére. Van már strandkönyvtár, plázakönyvtár, de előfordulnak az olvasásra szánt könyvek a vendéglátóhelyeken is. Divat lett tehát reklámozni a könyvolvasást akár rendhagyó módokon is. Egy kolléganőm családi nyaralása során botlott egy érdekes és sikeresnek tűnő rendezvénybe, amelyről írt a nyíregyházi *Könyvtári Kis Híradó* 2014. 3-4 számának hasábjain. Figyelemfelkeltése nyomán néztem utána, miről is van szó, és megpróbáltam továbbgondolni az ötletet.

Nyugati szomszédunkban, Ausztriában évek óta újszerű módon igyekeznek szélesíteni a könyvolvasók táborát. A 2009-ben elindított program mára határokat átívelő nyári művészeti és kulturális eseménnyé vált, és Európa legnagyobb olvasásnépszerűsítő rendezvénye lett. Milyen lenne egy város, olvasás nélkül? – tették fel a kérdést a „*Stadtlezen – Lesestadt*” (*Sadt/LeseStadt*) az olvasó város mozgalom elindítói. Új térbe helyezték, vagyis az utcára vitték ki és egyúttal közösségi élménnyé tették az olvasást. Nyáron, amikor a szép időben mindenki szívesen tartózkodik a szabadban, egy kis szabadtéri olvasgatásra csábítják a járókelőket a városok pezsgő, étellel teli tereire.

A Stadtlezen program voltaképpen utazó rendezvény, amelynek során egy szűk hétre otthonos olvasószobává válnak történelmi városközpontok. Fontos a városok miliője, a történelmi városközpontok hangulata, ami hozzásegít az olvasás élményének kialakulásához. Kreatív ülőalkalmatosságokkal rendezik be a tereket, olvasásra csábítva az arra járó embereket, ezáltal hozzájárulnak ahhoz, hogy az időre egy egész város olvasóvá váljon. Szabadon heveredhet le bárki naponta 9-től sötétedésig a babszék fotelekre, függőágyakra, hogy csak belelapozzon, vagy hosszabb időre belemerüljön egy-egy érdekes könyvbe.

Az így kialakított terekben több mint 3000, minden olvasói igényt kielégítő kötet közül válogathatnak az érdeklődők. Az „olvasóterem” része egy együttozvasásra szánt felolvasósarok (Readers Corner) és egy büfé is, ahol nagyon jutányos áron vásárolt üdítőkkal csillapíthatják szomjukat a könyvbarátok a nyári melegben.

Kiegészítő programként hetente átlag négy műsor járul hozzá az élményszerzéshez az irodalom „sztárjainak” közreműködésével. Hallgatni lehet irodalomhoz kötődő előadá-

sokat és a hazai Ünnepi Könyvhét rendezvényeihez hasonlóan bemutatkozhatnak népszerű szerzők, és bemutatásra kerülnek új művek. A hangsúly az olvasási kedv felkeltésén és nem a kereskedelmi forgalom növelésén van.

A program előzménye 2007-ig vezethető vissza, és egy salzburgi kultúrával és kommunikációval foglalkozó innovációs műhely, az Innovationswerkstatt egészen más típusú ötletéből, az „olvasva utazni, utazva olvasni” elnevezésű elgondolásából ered. Sebastian Mettler innovátor és termékfejlesztő, a cég tulajdonosa olyan lehetőségeket keresett, ami az olvasás élményét átviszi világunk minden területére, és szabad hozzáférést biztosít bárki számára a könyvhöz, az olvasáshoz. Fontosnak tartja, hogy a mai rohanó világban időnként ajándékozzuk meg magunkat kényelmes és lazító olvasó-pillanatokkal. Mettler célja az volt, hogy az olvasás napjaink, az életünk központi, sőt, időnként egy egész város közös elfoglaltsága legyen. A vállalkozás ebben úgy segít, hogy az olvasás lehetőségét hozza – utaztatja – minél több ember közelébe.



Ebből az elképzelésből nőtt ki 2009-re a Stadtlesen utazóprogram, amelynek központja Salzburg. A rendezvényre, egy egyszerű űrlap kitöltésével interneten lehet jelentkezni. A feltételek nem tartalmaznak különös megkötést, regisztrálhat kicsi és nagy, lehetőleg történelmi atmoszférájú település. A program kiötlője és tulajdonosa Sebastian Mettler cége. A megvalósítást számos partner (könyves, élelmiszer-, bútorcég, hotel, média stb.) segíti. A helyszín kialakításában olvasást kedvelő és a könyvek világát szerető elkötelezett munkatársak segítenek. „*Mindig keddtől vasárnapig – bármilyen az időjárás, szabad a belépés*” szól a szlogen. Aminek megfelelően a hét elején megjelenik a kiválasztott város főterén a szállítókamion, és felépítik a könyvespolcokat, berendezik az egységes arculatú olvasószobát a szabad ég alatt, amely vasárnap estig funkcionál. A munkatársak hétfőnként pihennek egy keveset, majd kezdik előlről a munkájukat a következő állomáshelyen.

A Stadtlesen rendelkezik egy naprakész honlappal (www.stadtlesen.com) és a kezdetektől facebook oldaluk is van.

Bár ezt a programot egy magáncég bonyolítja, védnökséget vállalt felette az UNESCO osztrák és német bizottsága, hiszen az olvasás és az olvasási készség elsajátítása a szervezet egyik fő törekvése.

StadtLeseStadt utazóprogramot indulásának első két évében ugyanannak a kilenc osztrák városnak (Bregenz, Kismarton/Eisenstadt, Graz, Innsbruck, Klagenfurt, Linz, Salzburg, St.Pölten, Bécs) közterein rendezték meg. A program eleinte két nyári hónapon át tartott. 2011-ben már 15 héten át és 15 városban, az eddig résztvevő osztrák városok mellett 4 németországi és 2 olaszországi, dél-tiroli helyszínre látogattak el július és október között. A 2012-es évben jelentősen kibővült a résztvevők tábora; a 7 osztrák, 11 német és 2-2 olaszországi és svájci városban április 20-án kezdődött és október 7-én fejeződött be a rendezvénysorozat. 2013-ban eggyel, 2014-ben további kettővel bővült a résztvevő városok száma, így a német nyelvterületen lévő négy ország 25 városában zajlottak az olvasásnépszerűsítő programok április 29 – október 19. között.

A résztvevők gyarapodó számából kitűnik, hogy az utazó szabadtéri könyvtár egyre sikeresebb. 2015-re 162 település jelentkezett Aachentől Zürichig, amelyek közül előre meghatározott kritériumok alapján mostanra sikerült kiválasztani azt a 25-öt, ahol május 2-a és október 11. között megvalósul az idei StadtLeseStadt. A honlapon pedig már olvasható az egyes városokra precízen kidolgozott program és az időbeosztás. És a honlapon

ott látható már a 2016-os felhívás is, amelyre idén január elején már hat város benyújtotta nevezését.

Ilyen sikeres program lebonyolítása után adódik a kérdés, hogyan lehetne valami hasonlót megvalósítani itthon is. Tapasztalhatjuk, hogy nyári délutánokon, esteken a városközpontok nyüzsgő hangyabollyá válnak, ahol szívesen sétálnak vagy beszélgetnek egy-egy fagyí vagy sör mellett a hőségben egész nap négy fal között dolgozó városlakók. Miért ne lehetne kivinni ezekre a városi „fórumokra” a könyvet, könyvtárat és olvasást is?

Igény bizonyára lenne rá, hiszen rendkívül sikeresek az olyan – városunk, Nyíregyháza főterén rendezett – nyári szabadtéri kulturális rendezvények, mint a színházi-zenei profilú Vidor fesztivál, vagy a Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár által Nyíregyházán az elmúlt két évben szervezett Ünnepi Könyvhét rendezvénysora.

Azt gondolom, lenne értelme kipróbálni kisebb-nagyobb hazai települések egyéni kezdeményezéseiként is ezt a rendhagyó olvasgatási lehetőséget, amelynek PR-értéke igen nagy. Ez az újszerű rendezvény talán még több hívet szerezne az olvasásnak, a könyvnek és a könyvtárnak.



A Bibliotel

Az olvasási kedv csökkenése miatt bánkódók újabbnál újabb, a könyvtárak és kulturális intézmények falain túl nyúló ötletekkel állnak elő az olvasás és különösen a könyvolvasás népszerűsítése érdekében. Ausztriából indult az a figyelemre méltó kezdeményezés a turizmus, utazás és kultúra területén tevékenykedő Sebastian Mettlerrel, aki évek óta próbálja ráirányítani a figyelmet az olvasás fontosságára az élet minél több területén. Ennek nyomán született meg az olvasó város programsorozat után néhány évvel, 2009-ben a „Bibliotel”-ek hálózata.

Mettler ez esetben az irodalom és olvasás iránti figyelemfelkeltést a turizmus, a szállodaipar felől közelítette meg. Nem erőltetetten akarja olvasóvá nevelni az embereket, hanem alternatívát kíván nyújtani számukra a szabadidejük kellemes eltöltéséhez. A szabadságuk alatt több szabadidejűvel rendelkező embereket célozza meg, akiket ilyenkor talán könnyebben elcsábíthat egy-egy olvasmány. Különösen, ha ahhoz újszerű és izgalmas programok is társulnak.

Az ötlet személyes indíttatású volt, és ügyesen ötvözi az utazást, a turizmust és az olvasást. Mettler sokat zsörtölődött, amikor egy bőröndnyi könyvet kellett cipelnie a családi szabadságokra. Azt kívánta, bárcsak lenne olyan szálláshely, ahol bőséges irodalmi választékot is találnak a családtagjai és a pihenés mellé. Miután sehol sem találta meg az általa elképzelt helyet, ő maga látott hozzá a megteremtéséhez. (Mellesleg évtizedekkel ezelőtt itthon hasonló szerepet töltötték be a szakszervezeti üdülők könyvtárai.)

Az ötletgazda szerint az utazás és az olvasás egyébként sem áll távol egymástól, öszszeköti őket egy dolog, mégpedig az új világok felfedezése. Az olvasás maga egyébként is képzeletbeli utazás a fantázia világában. Ráadásul sok ember szívesen olvas utazás közben, legyen az konferenciaút, üzleti utazás vagy szabadság. Aki pedig nem szokott olvas-

ni, annak éppen egy kellemes utazás, egy csendes pihenés lehet az inspiráció az olvasás iránti érdeklődés felkeltésére.

Így jött létre tehát az utazás és olvasás szimbiózisát megteremtő „Bibliotel” hálózat. A kifejezés a német Bibliothek és Hotel szavak összeolvasztásából született meg. Olyan szálláshelyekről van szó, ahol minden kényelem megvan, ami egy szokványos hotelben, de kiegészítve az olvasás, az irodalom és művészetek szellemiségével. Ezek a szállodák elsősorban a könyvbarátokat célozzák meg, optimális feltételeket biztosítva számukra bibliofil igényeik teljesüléséhez reggeltől késő estig. A „Bibliotel”-ek többnyire csendes, nyugodt helyeken, gyakran hegyvidéken, tavak mellett, vidéki kastélyokban vannak, de megtalálhatjuk őket a nagyvárosok eldugott utcácskáiban is. Többnyire régi romantikus épületekben működnek, amelyek atmoszférája eleve ösztönzőleg hat az olvasásra.

A „Bibliotel”-ben nincs klasszikus értelemben vett könyvtárszoba, hanem az egész házban „szanaszét” találhatóak a könyvek, és nem kell azokat úgy kölcsönözni, mint a könyvtárban, hanem kedve szerint leemelhet bárki egy-egy kötetet a polcokról. Az olvasás is bárhol történhet, függőágyban, egy olvasósarok süppedős fotelében vagy a szabadban. És ha nincs szemüveg, az sem baj, hiszen lehet kölcsönözni azt is. Mindenesetre a könyvtárak szigorú világához képest kötetlenséget sugároznak és ezzel nagyobb csáberőt jelenthetnek az olvasás birodalmába a „Bibliotel”-ek eme szolgáltatásai.

A dokumentumkínálat helyszínenként általában 300-1500 kötet könyv, hangoskönyv, napilap és folyóirat. A klasszikusoktól a modern irodalomig mindent tartalmaz a kínálat, és esetenként igazodik különböző témákhoz, évfordulókhöz vagy akár a vidék specialitásaihoz is.

A „Bibliotel”-ek – szigorú kritériumoknak megfelelően – azonos színvonalat biztosítanak a hálózat valamennyi intézményében. A szolgáltatás szintjét a könyvek szimbolizálják. A 2 könyv jel a 300, az 5 könyv az 1500 kötetes állomány jelzése. A mennyiségi szempontokon túl egy sor minőségi kritériumot is meghatároztak; például rendelkezik-e a szálláshely olvasott és olvasás iránti affinitással rendelkező személyzettel, kényelmes olvasást segítő berendezéssel, de szempont a szálloda jó fekvése, a zöldfelületek és pihenőzónák megléte is, hiszen a szenvedélyes könyvmoly is tart néha egy kis szünetet, amikor szívesen sétálna, biciklizne a friss levegőn, esetleg fürödne egyet. Mindenesetre az olvasás élménye nem a szállodakategória függvénye, mert az éppúgy elérhető egy kis hegyi menedékházban, mint egy több csillagos szállóban. A „Bibliotel”-eknek egy lényege van: a könyv és az olvasás. A hálózatnak jelenleg 36 tagja van Európa öt országában. A legtöbb ilyen vendéglátóhely (25) Ausztriában található, ezt követi Németország 5, Svájc 3, Franciaország 2 és az olaszországi Dél-Tirol 1 szállóval.

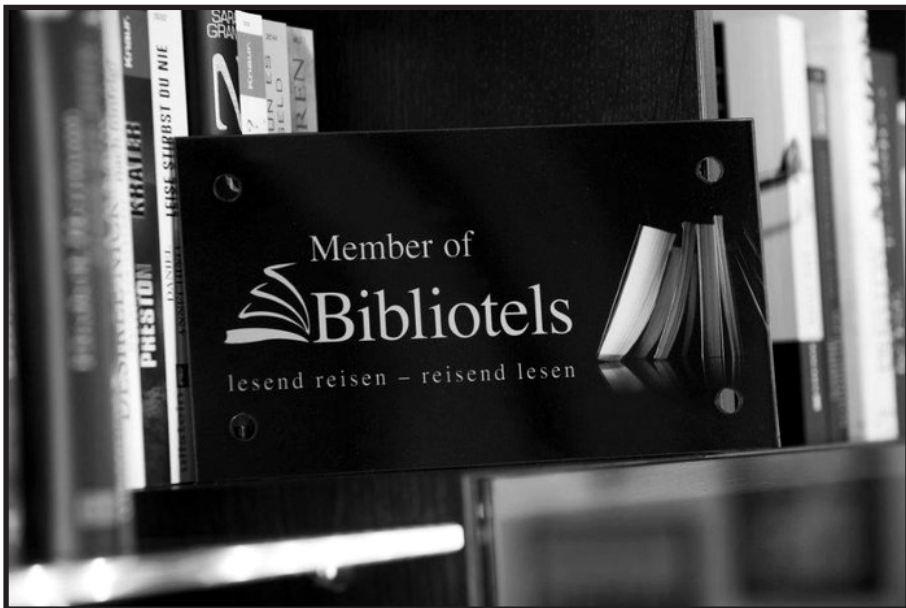
Mettler számos partnert talált, akik és amelyek támogatják a hálózat működését. Van közöttük könyvkiadó, iskola, kulturális intézmény, de élelmiszerüzlet és lakberendezési vállalat is. Segíti a vállalkozás megismertetését egy nagyszabású marketing kampány is, amelynek része egy remek honlap (www.bibliotels.com). Ez nemcsak programajánlatokról informál, de felhívja a figyelmet érdekes olvasnivalókra, linkekkel vezet el a partner szállodák honlapjához, és felkínálja olvasáshoz kapcsolódó ajándékok elektronikus vásárlásának lehetőségét is.

A szállók egyedibbnél egyedibb ötletekkel csábítják a vendégeket. Kleinwalsertalban például nemcsak bort ajánl a menühöz egy képzett sommelier, hanem egy ahhoz illő krimi is. Almtalban, ahol egy vadászház a szálláshely, a vendég ott-tartózkodása alatt vad-

vadász- és erdei történeteket olvashat. Az Északi- és Keleti-tengert összekötő csatorna partján található Rendsburgban fatörzsekben alakítottak ki szabadtéri könyvszekrényeket, amelyek az itthon is ismert könyv „csereberélde” tájba illő változatai.

Az ötletgazda elhatározta, hogy évente díjazzák azokat a „Bibliotel”-eket, amelyek a legkreatívabbak, legdinamikusabbak és legeredetibbek. A díjat első ízben 2014-ben adták át egy szakmai zsűri ítélete alapján. A nyertes a dél-franciaországi Vagnasban található Mas La Colline Bibliotel volt, amely irodalmi főzőcskére csábította a vendéget Maigret felügyelő alakja jegyében. Itt esténként irodalmi menüket kínáltak a Maigret történeteket jegyző Georg Simenon és Amélie Nothomb belga író nő regényeinek olvasása kíséretében. A második díjban a 170 éves hittisauai Korona Szálló 4. alkalommal megtartott Proust napjait részesítették. A rendezvény apropóját *Az eltűnt idő nyomában* című híres regény újrafordítása és újbóli kiadása adta, de emellett avatott szakember vezette be a hallgatóságot Proust világába. A harmadik díjat a schwarzenbergi Szarvas Hotel nyerte el izgalmas krimi kínálatával. Itt érkezéskor a vendég megkapta Peter Natter legújabb, 2014-ben megjelent, a *Holttest a csellótokban* című, éppen ott játszódó krimijének egy példányát. Az arra vállalkozók az olvasás mellett be is járhatják a regény helyszíneit gyalog vagy biciklin.

Kührner Éva



Ki volt dr. Edelényi Tibold?

Filip Gabriella a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* című folyóirat 2012. 6. számában cikket írt *Homálynok a könyvtáros, Kálnoky László költő születésének 100. évfordulójára* címmel.¹ Ebben egyebek mellett a következőket írta: „Újabb kutatási téma lehetne az egri irodalomtörténeti hagyományok iránt érdeklődők számára, hogy ki is lehet pontosan a Szaniszló gyarapodik súlyban és bölcsességben című Kálnoky-versben az a bizonyos dr. Edelényi Tibold megyei főkönyvtáros, aki egy fiatal irodalomtörténésszel azért keresi fel hősünket, hogy legyen a híres helyi íróról elnevezett irodalmi társaság tiszteletbeli elnöke. A híres helyi író Gordoványi Gáspár, akiben mindjárt ráismerbetünk Gárdonyi Gézára, bár a szerző figyelmeztet. 'Ez a költemény teljes egészében a képzeletem szülte. A benne szereplő személyek, a történelemből és az irodalomból ismert nevek viselőit kivéve, sohasem éltek. Ha valaki önmagára vagy bárki másra ráismerni vél, legokosabban teszi, ha ezt a körülmények véletlen összejátszásának tulajdonítja.'"

A Gordoványi Gáspár Irodalmi Társaság valóban csak a képzelet szülte, létezik viszont Egerben a Kálnoky László Irodalmi és Művészeti Egyesület, amelynek célja a költő emlékének ápolása, műveinek népszerűsítése. Rendszeresen tartanak – együttműködve az egri Bródy Sándor Városi és Megyei Könyvtárral – megemlékezéseket, konferenciákat, emlékesteket. Az egyesületnek köszönhető, hogy a Telekesy István utca 4. szám alatti szülőházon 2001-ben kicserélték a régi, téves dátummal készült emléktáblát."

Filip Gabriella azonban nem tudhatta, hogy a Gordoványi Gáspár Irodalmi Társaság valójában az Egri Gárdonyi Géza Társaság volt, amelyet 1972-ben alapítottak meg a város irodalomtörténészei és irodalombarátai. Ez a szervezet utódja volt az 1923-ban alapított egri Gárdonyi Géza Társaságnak, amely 1945-ig működött. Az új társaság választotta tiszteletbeli elnökének az egri születésű Kálnoky Lászlót.²

Mielőtt felfedném, hogy valójában kit takar dr. Edelényi Tibold neve, először idézek *Az elnök beiktatása (Költői beszély) Szaniszló gyarapodik súlyban és bölcsességben* című mű bevezető részéből:

*„Homálynok Szaniszló, dunántúli születésű költőtársamtól hallottam
a következő történetet: 197?-ben, tavasszal, mikor az érzékeny lelkeű
költőnők verseiben a távirópóznák riigyezni kezdenek, és a statisztikai
bivatal
mókusszámlálókat küld a hegyekbe, Szaniszló barátunkat
mókusszámláló helyett*

¹ Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2012. 6. sz. 41-45.

² A szerző személyes emléke

*szülővárosának, váraljának kettagú küldöttsége kereste föl,
dr. Edelényi Tibold, megyei főkönyvtáros és egy fiatal irodalomtörténész,
aki egy-két esztendője, a már akkor hatvanadik életéve felé közeledő
Homálynokyról rövid tanulmányt írt a helyi lapban,
s nyilván szívesen írt volna hosszabbat is, ha a lap
terjedelme engedi. Dr. Edelényi Tibold hajdan Szaniszló barátunknak
osztálytársa volt, és a házigazda szívesen fogadta az ismeretlen,
fiatal irodalomtörténészt is, hiszen – megbocsátható emberi*

gyöngeségből –

*szerette, hogyha írtak róla, amivel a sors bosszúján időn keresztül
csak ritkán kényeztette el. Szóval, a küldöttség azért jött,
hogy költőnket a szülővárosában alapított, s egy régi híres íróról
elnevezett új irodalmi társaság tiszteletbeli elnökéül kérje föl.*

Homálynoky Szaniszló elfogadta a megiszteltetést, nem mintha

különösebben

*vágyott volna efféle kitiüntetésre, de csak nehezen tudott
bármiféle kérést visszautasítani; nehezére esett nemet mondani,
azonkívül úgy érezte, hogy esetleges vonakodásával a küldötteket
saját személyükben bántaná meg, és ezt a világért sem akarta volna.
Igent mondott tehát; megállapodtak az elnök ünnepélyes beiktatásának
egyelőre több hónapi távolságban kitűzött időpontját illetően.
A küldöttek felbajtottak egy kevés, alkoholmentes üdítőitalt,
majd búcsút véve eltávoztak, Homálynoky Szaniszló pedig,
sötét gondolatokba merülve, magára maradt.”³*

Dr. Edelényi Tibold nevét valójában először Kálnoky László magyarázta meg *Részletek egy önéletrajzból* című visszaemlékezésének Homálynoki Szaniszlóról papírra vetett fejezetében. „Homálynoky Szaniszló neve nem anagramma, de hasonlít az én nevemhez. A saját nevemhez hasonló nevet akartam alkotni. Ugyanezt a módszert alkalmaztam más eltorzított nevekénél is, például volt osztálytársam, a megyei főkönyvtáros – megmondhatom az igazit, ő nincs kigúnyolva. az elnök beiktatásában, nem is haragudott meg érte, inkább büszke rá, hogy megörökítettem alakját –, az ő igazit neve Ebergényi Tibor, és én Edelényi Tiboldként szerepeltetem.”⁴

Ebergényi Tibor a könyvtárban főnököm volt és atyai jó barátom. A neves tanár és könyvtárigazgató 1912-ben született Egerben. Az elemi iskola elvégzése után özvegy édesanyja beíratta a Ciszterci Rend Szent Bernát Gimnáziumába Egerben, ott is érettségizett. Ezt követően felvették a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karára, ahol 1938-ban szerzett magyar–német szakos középiskolai tanári oklevelet. Ennek kézbevétele után az Egri Római Katolikus Kereskedelmi Középiskolába került, ahol az intézmény 1948-as államosításáig oktatott.⁵

Fiatalkorától kezdve élete végéig tollforgató ember volt. Első írásai (könyvismertetések, cikkek) az *Eger* című lapban láttak napvilágot. Az ország 1944. március 19-én vég-

³ Kálnoky László 1981. 72-73.

⁴ Alföldy Jenő 2000. 36-37.

⁵ Szecskó Károly 2011. 30.

bemenő német megszállása, a zsidók gettóba zárásának megkezdése után édesanyjával együtt részt vett megmentésükben. Ebergényi Tibor a fővárosból elmenekült néhány zsidó származású ember ellátásáról gondoskodott, akik a közeli Várhegyen kaptak menedéket. Édesanyja oldotta meg a Czapik Gyula érsek által, az érseki palota pincéjében elrejtett, mintegy negyven fő nagyváradi zsidó élelmezését, ő főzött rájuk.⁶

Miután 1944. november végén Eger felszabadult, Ebergényi Tibor néhány tollforgató barátjával együtt létrehozta a Nemzedékek Írói Munkaközösséget. Céljuk többek között a *Nemzedékek* folyóirat kiadása volt, amelynek megjelenése nem volt előzmény nélküli. A folyóirat programját és a helybeli politikai pártok támogató nyilatkozatát 1945. február 10-én írták alá a csoportosulás résztvevői. A nyilatkozatból kitűnik, hogy feltehetően az 1848-as forradalom évfordulójának napjára, március 15-re akarták időzíteni a kiadvány első számának megjelentetését. A készülődés során vetődött fel egy naptár-kiadvány ötlete is. Az *Igazság* című hírlap 1945. március 4-i számában a közösség tagjai azt a hírt tették közzé, hogy hatvannégy oldalnyi terjedelemben gazdag irodalmi és naptári résszel megjelent az *Egri Kiskalendárium*, amely már előlegezte az említett folyóirat kiadását.⁷

A *Nemzedékek* az első népi demokratikus folyóirat hazánkban, amelynek első száma 1945. március 15-én jelent meg; Ebergényi Tibor volt a felelős szerkesztője. Az orgánium „politikai, irodalmi, szociológiai, kritikai szemle”-ként határozta meg önmagát. Programját a Nemzedékek Írói Munkaközösség nevében Ágoston Julián, Ebergényi Tibor, Kardos László, Kiss István, Négyessy Árpád és Szabó Sándor írták alá. A helybeli politikai pártok támogatták a kiadvány megjelentetését. A *Nemzedékek* egész eszmei-ideológiai irányzata már az első szám írásaiból kirajzolódott, ez pedig az antifasizmus és a demokrácia gondolata volt. Szembetűnő a lapszámokban a magyar történelem progresszív alakjainak és eszméinek vállalása, különös tekintettel Petőfire, Kossuthra, sőt az öngyilkos miniszterelnök, Teleki Pála és a kivégzett Bajcsy-Zsilinszky Endrére is.

A történelmi gondolkodás eredményezte a folyóirat egyik legkövetkezetesebben vállalt elkötelezettségét: a közép-európai nemzetek egymásrautaltságának felismerését, a Duna-völgyi népek sorsközösségének hirdetését. A *Nemzedékek* a történelmi korhoz igazodó, friss szemléletű folyóirat volt, amelyben megtalálhatók voltak a szépirodalmi közlemények is. A magyar irodalom gazdag örökségéből Petőfi Sándor, Babits Mihály, Juhász Gyula, József Attila egy-egy versét közölte a folyóirat; az *Üzenet Borból* című összeállításban pedig Mária Béla és Halász Jenő költeményei mellett Radnóti Miklós két versét is olvashatjuk: a később *Hetedik eclogaként* ismertet, *Az alvó tábornok* és a *À la recherche...* címűt. Ez utóbbi két vers közlése azért volt különösen jelentős, mert a tragikusan elhunyt költő igazi népszerűsége csak 1946-ban, a *Tajtékos ég* című kötetének megjelenése után kezdődött.

Külön rangot adott a folyóiratnak, hogy közölte az egri Kálnoky László, Ebergényi gimnáziumi osztálytársa öt háborúellenes versét (*Egy modern zsarnokhoz; Hírek az éterben; Analízis; Mint a majom; Intermezso*). A helybeli költők művei közül a legjelentősebbek a folyóiratban főmunkatársként is közreműködő Ágoston Julián költeményei (*Mai május; Alkonyati üzenet*). A ciszterci tanár élénk képzeletű látomásos lírája, valamint társadalmi érdeklődése napjainkban is nagyobb figyelmet érdemelne a szakemberektől és az olva-

⁶ Ebergényi Tibor visszaemlékezése, Eger 1986.

⁷ E. Nagy Sándor 1975. 40.

sóktól egyaránt. A *Nemzedék* anyagi okokból hamar megszűnt, csak hat száma látott napvilágot.⁸

Ebergényi Tibor a római katolikus kereskedelmi középiskola államosítása után, 1948-ban a Dobó István Gimnázium pedagógusa lett. Igazi tanáriegyéniesség volt nagy szakmai felkészültséggel. A Közoktatásügyi Minisztérium Csabai Tiborral együtt 1952-ben megbízta a VIII. osztályos irodalmi olvasókönyv elkészítésével. Ebergényi még 1956 előtt megkapta a Kiváló Tanár kitüntetését.⁹

1959. február 1-től kinevezték a Heves Megyei Könyvtár igazgatójának, megbízatása a bibliotéka történetében új fejezetet jelentett. Igazgatásának időszakában tértek át az intézményben a szabadpolcos rendszerre. Ebergényi Tibor fogékony volt az új, a korszerű és a szép iránt. Elgondolásainak megvalósítására lehetőséget adott, hogy a Megyei Tanács döntése alapján 1968-tól elkezdődött a Fellner Jakab által tervezett műemlék épület korszerűsítése. A rekonstrukció terveit Veres Zoltán egri építész és tervezőcsoportja készítette el. Az átalakítást összekötötték az épület teljes felújításával és korszerűsítésével, amelyet 1970-ben fejeztek be. A tervezők elgondolásai lehetővé tették, hogy a felújított intézmény nemcsak az olvasás, a zenehallgatás, hanem a kutatómunka bázisa is legyen.

Ki kell emelni a belsőépítész által megálmodott színharmóniát. A belső térben kiváló művészek grafikáit, réz- és fametszeteit helyezték el (Kass János, Csohány Kálmán, Diskay Lenke, Würtz Ádám alkotásait) és Gorka Livia kerámiáit, amelyek modernségük ellenére is illettek a műemléki környezetbe. Az újjávarázsolt könyvtárat 1970. április 25-én adták át az olvasóközönségnek.¹⁰

Ebergényi Tibor az igazgatói teendők ellátása mellett nem lett hűtlen az íráshoz sem. 1968-ban jegyzeteket fűzött Bródy Sándor és Gárdonyi Géza írói arcképéhez, amely a *Heves Megyei Népiújságban* látott napvilágot.¹¹ Megjegyzéseket fűzött Gárdonyi *A láthatatlan ember* című regényének új kiadásához is.¹² Az *Utolsó hajó* címmel 1968-ban újabb adalékokat szolgáltat Bródy és Gárdonyi írói arcképéhez.

Amikor 1973 áprilisától megjelent a *Hevesi Szemle* című folyóirat, annak szerkesztőbizottsági tagja lett. Már az első számban látott napvilágot *Hajnali őrjárat – Egri jegyzések* című prózai írása, amelynek mottója a következő: „*Szeretném megköszönni S. I.-nak, Eger hű fiának és H. P.-nak a régi falak értőjének a sok segítséget és bátorítást, amelyet az egri könyvtár átépítése idején kaptam tőlük.*” Írása öt tételből áll (*Az őrjárat embere; A várró; Tinódi és Balassi; A másik barokk; Dobó és Eszterházy, a Rókus*). Eszterházy püspökről megállapította, hogy „*ő álmodta meg azt a sajátosan egyéni ízű magyar és kelet-európai barokkot, melynek nincs párja Európában.*”¹³

A *Hevesi Szemle* 1973. évi 2. számában olvasható *Változatok a Madách-témára* című dolgozata.¹⁴ 1974-ben a folyóirat 3. számában jelent meg a *Bródyt idézve* című írása, amelyben ezt írja: „*Az utolsó írók egyike, aki hitt a leírt szó erejében és abban, hogy az író megfordíthatja*

⁸ E. Nagy Sándor 1975. 40-42.

⁹ Ebergényi Tibor visszaemlékezése, Eger, 1986.

¹⁰ A Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár története 1952-2009. 24., 36-38.

¹¹ Heves Megyei Népiújság 1968. nov. 10. 9.

¹² Heves Megyei Népiújság 1968. jún. 30. 8.

¹³ Hevesi Szemle 1973. 1. sz. 27-29.

¹⁴ Hevesi Szemle 1973. 2. sz. 37-39.

a történelem kerekét, a társadalmi törvényszerűségeket.” Az 1977. évi 2. számban visszatért Gárdonyihoz és Bródyhoz *A Bibi és a Rembrandt. Változatok két posztumusz regényre* című tanulmányában; ennek végén a következőket fogalmazta meg: „*A Bibi és a Rembrandt nem remekművek, de fényt vetnek a korra, írói magatartásokra, világnézetekre, az eltűnt ifjúságra, fényt vetnek a két barát nézeteire, a forradalom lázában égő újságíró és az egri kertjében meditáló tanító gondolatvilágára. Az 1920-ban készült: Gárdonyi-kép az őszi napfényben pipázó öregembert ábrázolja. A kopottas ruha, az őszi haj, a beesett arc, a magány és lemondás képe is. Bródy alkonytájon útra kel, meg-megáll az óbudai földszintes házak előtt, beszélget az ablakban könyöklő özvegyekkel és fiatal lányokkal. Gárdonyi élete utolsó tíz évében visszatartja kézíratait. Fiainak és az örökökért való irigységnek ír. Bródy Rembrandt utolsó éveit és halálát, az öregség lelkiállapotát burjánzott szélés sodrású novellává, amelyben az első szerelem emléke, két hűséges asszony szerelme, a művész öntörvényű élete s egy sznob társadalom álszent alakjai jelennek meg. Mindez kissé előremutat a magyar avantgardra, Kassákra, Remenyikre és a harmincas évek lélektani regényeire.*”¹⁵

A *Hevesi Szemle* 1978. évi 2. számában *Impressziók* címmel Krúdy, Arany János, Bródy és Madách munkásságával kapcsolatos miniatűröket közöl, amelyek ugyan nem határozhatják meg, nem változtatják meg az irodalomtörténetben betöltött helyüket, de közelebb hozzák az alkotókat, alkotásokat az olvasóhoz.¹⁶

Ebergényi ezeken túl, mint költő is figyelmet érdemel. Versei közül kiemeljük a *Hevesi Szemle* 1980. évi 3. számában publikált költeményét:

Ó-Eger

Úszó felhők, égi tehenek,
Kurta utcák, barokk ékszeresek,
Parasztházak, szemüregek,
Óratornyok, égreemelt kezek,
Fák, fakeresztek,
Pincék, farkasvermek.
Utak, széltépett szalagok,
Kutak, omló századok,
Provincia, kiskirályok,
Szőlősorok, nebez borok,
Ruhájukvesztett asszonyok.
Eger: méllázó lilomok
melegvizek fölött,
Völgyben úszó kődök,
Szülőföld, végnár.
Nincs tovább.

(1944)¹⁷

¹⁵ Hevesi Szemle 1977. 2. sz. 46-50.

¹⁶ Hevesi Szemle 1978. 2. sz. 10-11.

¹⁷ Hevesi Szemle 1980. 3. sz.

Ebergényi Tibor elmondása szerint nem akarta szemét rontani a televíziózással, ezért szorgalmas hallgatója volt a rádióadásoknak, s a *Heves Megyei Népiújság*ban éveken keresztül rovata volt *A hangszóró mellett* címmel.¹⁸

Szerette a művészeteket, fogékony volt a szépre, értékesre. Szenvedélyes ex libris gyűjtő volt, és az azonos érdeklődésűekkel megalapították a Kisgrafika Barátok Köre Heves megyei csoportját. Kezdeményezésére megjelent *A magyar ex libris irodalom bibliográfiája (1920-1970)* a Heves Megyei Könyvtár füzeteinek 25. számaként (Eger, 1972.) A kisgrafikával kapcsolatos tapasztalatait néhány cikkben is megfogalmazta. A *Kisgrafikai Értesítő* 1969. decemberi számában jelent meg az *Iskolai könyvtárak és ex libris* című dolgozata. Ugyancsak ebben a folyóiratban, 1970 áprilisában tette közzé *Eger igazságtételében, Trojan Marian József* című írását. A periodika 1970. decemberi számában beszámolt arról, hogy az egri Megyei Könyvtárban: *Ex libris művészet a két világháború között* címmel kamarakiállítás nyílt. Lakásán több ezer darabból álló, értékes ex libris gyűjteményt őrzött.¹⁹

Ebergényi Tibor széles látókörű, művelt, igényes vezetője volt a Heves Megyei Könyvtárnak nyugdíjazásáig, emellett színvonalas alkotómunkát is végzett. 1987-ben bekövetkezett halála nemcsak az oktatásügynek, hanem a magyar könyvtárügynek és az irodalomnak is jelentékeny vesztesége volt.

IRODALOM

Alföldy Jenő 2000 (szerk.): *Menekülő szív. Kálnoky László emlékezete.* Budapest, 36-37.

Galambos Ferenc 1972: *Ex Libris Bibliográfia 1920-1970.* Eger

Guszmáné Nagy Ágnes (szerk.) – Tózsér Istvánné (szerk.): *A Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár története. 1952-2009.* Eger, 2009. 24., 36-38.

Kálnoky László 1981: *Egy hiéna utóélete és más történetek.* Budapest, 72-73.

E. Nagy Sándor 1975: *Nemzedékek. Népi Demokratikus Folyóirat Egerben, 1945.* Hevesi Szemle, 1. sz. 40.

Szecsó Károly 2011: *Ezen a napon...* Eger, 30.

Szecsó Károly



¹⁸ Ebergényi Tibor visszaemlékezése, Eger, 1986.

¹⁹ Galambos Ferenc 1972. 18., 423., 559.

Írásos láttelel a retró időkből

A történet

Igen, szokványos és egyben egyedi is a történet, mint maga a láttelel is. Szokványos pincebeli lomtalanítás során az illető az évtizedek során felhalmozódott és megtalált kéziratokat megsemmisítéséhez kezdett neki. Tette ezt azért, mert ezek az írások a rendszerváltozás előtti értékrend, művelődéspolitikai és politikai atmoszféra közepette születtek, jogosan gondolta tehát magában, hogy ezek felett eljárt az idő. Már csak azért is, mert az a hadsereg, amelyben ezek az írások megfogalmazódtak, már régóta nem is létezik; nem látta értelmét a további őrizgetésnek. E szándékát megosztotta néhány ismerősével, és mi úgy gondoltuk, hogy talán egy rövid híradás erejéig van értelme némileg köztudottá tenni e sajátos, de tanulságos – és sok esetben élvezhető és érdekes –, téma és cím szerint elérhető írásgyűjteményt.

Hogy miért? Úgy hiszem, hogy több dolog miatt is.

Elsőként talán azért, mert valamikor még hátha talál valaki bennük valami információt, hasznosítható gondolatot, megközelítést. E mögött az állítás mögött azért megfelelő szakmaiság és hit, jó szándékú igyekezet, emberi tisztesség, helytállás és számos eredmény is meghúzódik. Természetesen a szerző is tudja és az olvasó is érzékelheti majd, az előkerült és a könyvtári kéziratárban megtalálható anyagok kapcsán, hogy azoknak egyik-másik tétele, szemlélete idejétmúlt, van közöttük megmosolyognivaló is. Ugyanakkor vannak olyan vonatkozásaik is, amelyek megismerésre alkalmasak lehetnek a kor- és művelődéstörténet iránt érdeklődők és kutatók számára. Különösen a hadsereg szellemi múltját kutatók tudják indirekt forrásként kezelni a leírtakat. Ezért gondoljuk, hogy a téma felvetését az is indokolhatja, hogy megfelelő információs csatornák híján érdemes lehet rendhagyó utakon is tájékoztatni a potenciális olvasót az érdeklődési körébe tartozó és manapság már másként fel sem lelhető témáról, illetve az e kort és területet elemzőket a még elérhető irodalomkutatási lehetőségekről. **Konkrétan a hadseregben folytatott, hajdan volt művelődésről, kulturális nevelésről és annak kutatható-olvasható irodalmáról van szó.**

Ebből a hatalmas témakörből hozunk szóba ezúttal – mindössze a tájékoztatás és figyelemfelkeltés szándékával – néhányat, főleg a hetvenes-nyolcvanas években megjelent publikációkból. A szerző Füleki Mihály (ma nyugdíjas ezredes), aki 1966-ban került a Honvédelmi Minisztérium Kulturális Osztályára, és ott közel két évtizeden át volt a hivatásos-és amatőr művészet, a könyvtárak, a kulturális mozgalmak és akciók szakmai gazdája. Ezután – a Hadtörténeti Intézet és Múzeum szervezeti keretében működő – Hadtudományi Könyvtár igazgatója lett. Nyugdíjazása után dolgozott még a HM Társadalmi Kapcsolatok és Kulturális Főosztályán, illetve még négy évet a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumában, a Nemzeti Évfordulók Titkárságán is.

A szerző évek során szerzett tapasztalatainak írásos nyomaiból ajánlunk néhányat, amelyek valamelyest érzékeltetik azt a légkört, művelődéspolitikát, értékrendet, amelyben ezek az írások születtek. Ma már nem így gondolkodunk egyik-másik kérdésről, de éppen ezért lehetnek értékesek és érdekesek a leírtak az utánunk jövő generációknak és kutatóknak egyaránt. Ezen írások némelyike tartalmaz olyan gondolatokat, sőt mérvadóknak és állandónak tekinthető értékeket is, amelyek fölött még nem járt el az idő. Ugyanakkor teljesen egyedi kor- és kórképet is kapunk a hetvenes-nyolcvanas évek katonaságának szellemi és kulturális életéről, könyvtári rendszeréről, olvasási és művelődési szokásairól, valamint az olvasómozgalmakról.

A szakmai elhivatottság és hozzáértés mindenképpen erénye a szerzőnek, még ha az akkor uralkodó és kötelező – különösen a hadseregben kötelező – ideológia mára már avult és megkérdőjelezhető hatásai is jelen vannak ezekben az írásokban. Adyt, József Attilát és Bartókot vagy a nemzeti jelleget felvetni, hirdetni, netán kicsit másként értelmezni, mint az akkori merev, hivatalos, a néphadseregben képviselt álláspont, mégis csak merészség volt.

A dokumentumok nagyobb része az Országos Széchényi Könyvtár kéziratárában, egy része pedig a Petőfi Irodalmi Múzeum könyvtárában található meg.

Tájékozódás a tartalmi csomópontok mentén

Az írások tartalmi, eszmei, formai, műfaji pólusok köré csoportosíthatók. Elvi, művelődéspolitikai kérdéseket is tartalmaznak, amelyek azonban túlnőnek az akkori hadsereg művelődéspolitikai határain és értelmezési szintjén, ugyanakkor az érdeklődő konkrét képet kaphat e kulturális nevelőmunka tartalmáról.

A szerző alapállása: egy hadsereg rendeltetésében, szellemi arculata kialakításában meghatározó, hogy milyen célokat követ, mi a viszonya a népéhez, annak történelméhez, kultúrájához, nemzeti-történelmi nagyjaihoz. Az e kérdéskörben megjelent írásai a Petőfiről felmutatott kép hadseregben történő alakulásával indulnak, és folytatódnak Ady, József Attila, Bartók, Kodály, Kazinczy szellemiségének idézésével (*Gyökereink; A magyar nyelv éve; Mi közünk Bartókhoz; Kossuth Lajos azt üszente; Nemzeti folklórnk, kulturális hagyományaink ápolása*). Ide kapcsolható még a „Globalizáció és nemzeti kultúra” témakörben a nevelés indokoltságát és a művelődés tévútjait bemutató állásfoglalás is.

Figyelemreméltóak a „Hozzájárulás a szellemi megújulás előkészítéséhez” témakörben írt anyagai. Ne feledjük: a rendszerváltozás idején, a még kiforratlan nézetek és az alakuló politikai tömörülések idején vagyunk. Ezek a körülmények teszik értelmezhetőkké és néhány esetben értékesebbé ezeket a dolgozatokat, amelyek a maguk idején alapvetően korszerűnek, bátornak és reálisnak számítottak. Végül is a helyzet megvilágításának segítését és a nézetek letisztulását szolgálták – a maguk módján – ezek a gondolatok (*Ez is, az is a hazafiságról így „reformtájt”; Hazafiság – Nemzeti jelleg – Honvédség; A koboz igazán illik katonák karjaiba; Ideológiai plaszticitásunkról*).

Számos gondolati, művészetpszichológiai kérdéssel találkozhat az, aki a szerző által a „Humánus – Harmónia – Egyetemesség” témakörbe sorolt tanulmányokat lapozza fel. Ezen írások kiindulópontja az, hogy a humán műveltség a tudományos-műszaki forradalom, a számítógépek korában és minden társadalmi rendszerben-közegben nélkülözhetetlen. Többek között a művészet lényegével, gondolati, érzelmi-hangulati impulzusaival és azok

hatásmechanizmusaival ismerkedhet meg e cikkeket olvasván az érdeklődő. Még évtizedek múltán is érezni e sorokon, hogy alkotójuk megszállottja, „elfogult propagandistája” az olyan kérdéseknek, mint katarzis, az alkotások művészetpszichológiai vonatkozásai és e hatások közvetítésének metodikája. E dolgozatok megállapításai épp ezért itt is túlnőnek a hadsereg keretein.

Az előadóművészet alapkérdéseibe betekinteni kívánó kívülálló pedig népszerű nyelven hasznos ismereteket – ami manapság szintén ritkaság – szerezhet a versmondás alapfokú tudnivalóiról, illetve az ún. „egyéb kategóriá”-ról az e témakörben fellelhető publikációkból. Részben ehhez, részben a katonák kommunikációjához és a közelükben végzett aprólékos kulturális nevelőmunka témaköreire is kapcsolódva találkozunk sok érdekességgel, máig hatóan érvényes mondandóval. A katonák (az egyén) művelődési igényének felkeltéséről és az izlésformálásról szintén itt olvashatunk, amelyek a mai napig állandó és többszörösen, sőt kényesen visszatérő kérdései mindennapjainknak. A '70 és '80-as években a hadseregben eleven és országos szinten is eredményes, színvonalas amatőr művészet munka folyt, amelyet belső szakemberek szervezett továbbképzéseivel segítettek, s ehhez társult sok szakmai kiadvány is. Az e témakörben született dolgozatok megállapításai többnyire ma is időtállóak és a gyakorlatban is hasznosíthatók (*Szakebbarbárokat vagy harmonikus személyiségeket; Szép szóval a durvaság és trágárság ellen; Beszéd- és magatartáskultúránk néhány kérdéséről; A közművelődés divatnyelve; Mi közünk van József Attilához; Közművelődési szerepkörök a hadseregben; Az aleggység lehetőségei az amatőr művészeti mozgalomban; Fogódzóké a versmondói teljesítmények megítéléséhez; Nevelünk, vagy nem nevelünk; Szervezeti kultúra a honvédségnél*).

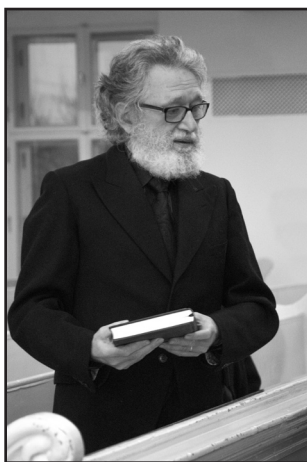
Érthetően nagyon gazdag az irodalmi neveléssel foglalkozó publikációs anyag is. Az olvasás megszerettetése, az irodalmi élmény feldolgozásának segítése állandó, kiemelt és utólag sem lebecsülendő feladat volt a hadseregben. Erről szólnak ezek az írások és konkrétan az olvasómozgalomról, amit ma sokak „lejárt lemezként” kezelnek, pedig nagyon fontos eszköze volt a művelődésnek ebben az időben és a katonák körében – kimutathatóan és a sorállomány által „leszerelt korában” visszaigazoltan – még hatékony is. Bár bizonyos olvasómozgalmi technikákkal újabban megint próbálkoznak időnként és országos szinten, amelyek jól kezelve és megújulva lehetnek eredményesek is (*A könyvtár a művelődés alapháza; Az olvasási kultúra fejlesztésének lehetőségei; Könyvek, klubok, katonák; A könyvtárosok a katonai szervezetek életében; Az olvasás szerepe a műveltség gyarapításában; Vissza az eredeti szándékhoz*).

Végezetül

Úgy gondolom, hogy egy rövid híradást mindenképpen megérdemel a több mint 70 publikációra épülő, sajátos” bibliográfiai” ismertetőnk, amely egy elmúlt korszakban és annak egyedi szervezetében folyó művelődés elveiről és módszereiről ad visszatekintést. Véleményem szerint – mint ahogy az elmúlt negyed század is igazolja – kötelességünk megőrizni az ilyenféle kordokumentumokat, még akkor is, ha ma már bizonyos fokig idejétmúlt, „donkihótés” álmoknak tűnnek is.

Aranyos Károly

Ötvenéves könyvtáros jubileum



Bensőséges ünnepségre került sor 2015. január 19-én a Debreceni Református Kollégiumban. Ötvenéves könyvtáros jubileumát és hetvenötödik születésnapját ünnepelték Fekete Csabának, a könyvtáros szakma – és ezen belül az egyházi könyvtárak – kiemelkedő személyiségének. Az ünnepeltet Fekete Károly püspök és Gáborjáni Szabó Botond gyűjteményigazgató köszöntötték és idézték fel gazdag életpályáját. Fazakas Gergely adjunktus az ünnepségre megjelent és Fekete Csaba által szerkesztett és sajtó alá rendezett *Beythe István Ágendája* című kötetet ismertette és mutatta be a szép számú jelenlévőnek. Az ünnepségen ismerhették meg a Kollégiumi Nagykönyvtárnak szintén az erre az alkalomra kiadott könyvét, amely „*Kezembe veszem, olvasom és arról elmélkedem*” – *Emlékkönyv Fekete Csaba születésének 75. és könyvtárosi működésének 50. évfordulójára* címmel jelent meg. A kiadvány huszonkilenc tanulmányt tartalmaz 452 oldalon, Gáborjáni Szabó Botond és Oláh Róbert szerkesztésében.

Idézzük fel Gáborjáni Szabó Botond bevezetőjéből az ünnepelt gazdag életútjának néhány mozzanatát. 1940. január 20-án született Gacsályban. Az éles észjárású kisdíák a Debreceni Református Kollégium Gimnáziumába került, 1958-ban ott érettségizett kitűnő eredménnyel, és azóta is folyamatosan aktív tagja alma matere nagy családjának. 1958-ban kántori képeztést szerzett, majd rá egy évre már a Theológiai Akadémia hallgatója. 1965-ben lelkészképesítő vizsgáit kitűnő eredménnyel abszolválta. Módis László professzor szaktanári véleménye szerint „*Az ószövetségi szakértőként kezdettől fogva az*

átlagot messze felülhaladó tanulmányi eredményt ért el. (...) Teljes díjazással jutalmazott pályamunkái és kítűnően minősített vizsgai dolgozatai az írásmagyarázás és bibliafordítás történetével kapcsolatosak. (...) Az ószövetségi szaktárgyakon kívül érdeklődéssel foglalkozott újszövetségi kérdésekkel, a qumránai irodalommal, a héber és arám nyelvek egyes nyelvészeti kérdéseivel. (...) Az egyházi zene területén is jól tájékozott, orgonajátéka figyelemre méltó. (...) Tanulmányai keretében a könyvtárosi szakmai alapismereteit is elsajátította.”

A külföldi tanulmányutakkal tarkított, gazdag, sokszínű munkásságát jelentős egyházi és tudományos megbízatások színesítették: Magyarországi Református Egyház Doktorok Kollégiuma Himnológiai Szekciójának titkári, a Református Generális Konvent Énekeskönyv-bizottságának elnöki és a Református Egyházzenészek Munkaközössége elnöki megbízatása. Évtizedek során kutatók százait segítette tanácsaival, de ő maga csak 2003-ban szerzett PhD-fokozatot, bár azt könnyedén megtehetette volna bármikor. Gáborjáni Szabó Botond kiemeli: *„Fekete Csaba ma is minden nap közöttünk van, publikál, prédikál és kántorkodik. Minden bizonynal kiváló befektetés volt a református egyháznak, hogy az 1990-es évek óta jelentős részben kutatásainak élhet, egyedül pótolva egy kisebb kutatóintézetet.”*

Ezt támasztja alá az emlékkötet végén található, a szerző annotálásával ellátott válogatás Fekete Csaba jelentősebb kiadványaiból, tanulmányaiból, összesen 218 tétel.

Isten éltesse Fekete Csabát! További gazdag alkotóéveket kívánunk neki.

Kovács Teofil
